

„Zábavný, hluboký
a nesmírně strhující příběh.“

The Guardian

Chybíš mi

A large, hand-drawn red heart symbol is positioned to the right of the word 'mi'.

Když vás osud odloučí,
může vás svést znovu
dohromady?

Kate Eberlenová

MLADÁ FRONTA

Chybíš
mi

Kate Eberlenová

Chybíš
mi

Kate Eberlenová

MLADÁ FRONTA

Přeložila Jana Hejná

Copyright © Kate Eberlen 2016

Translation © Jana Hejná, 2017

Citát z básně Jezerní ostrov Innisfree pochází ze sbírky W. B. Yeats: Slova snad pro hudbu, překlad Jiří Valja, Státní nakladatelství krásné literatury a umění, 1961.

*Na památku mé úžasné babičky, která dokázala dodat kouzlo
i docela prachobyčejným věcem.*

ČÁST PRVNÍ

1

Srpen 1997

TESS

Na policiče v kuchyni stával dekorativní malovaný talíř, který si máma přivezla z dovolené na Tenerife, talíř zdobený ručně vyvedeným mottem: *Dnešek je první den zbytku tvého života.*

Nikdy jsem mu nevěnovala víc pozornosti než tátově trofeji z pěvecké soutěže nebo sněžitku s panoramatem New Yorku, jež nám jednou k Vánocům poslal můj brácha Kevin, ale tehdy, v poslední den letních prázdnin, jsem ho najednou nedokázala dostat z hlavy.

Oči jsem otevřela do oranžově žhnoucí klenby stanu – jako bych se ocitla v halloweenské dýni – a opatrně, abych nevzbudila Doll, jsem rozezpula zip a vystrčila hlavu ven do oslnivě jasného dne. Ve vzduchu se ještě udržela špetička nočního chladu, z dálky ke mně doléhalo řinčení kostelních zvonů. Do deníku jsem si poznamenala slovo „tklivý“ s hvězdičkou, abych si ho po návratu domů ověřila ve slovníku.

Pohled na Florencii, který se člověku naskytl odsud z kempu – řady a řady terakotových domků a věže z bělostného mramoru zářící na pozadí dvojrozměrně působícího blankytného nebe –, naplňoval očekávání tak dokonale, až mě z toho přepadla podivná tesknota, jako by se mi po té dechberoucí scénérii už teď stýskalo.

Taky se ovšem najde spousta věcí, které mi rozhodně chybět nebudou, třeba takové spaní na zemi (člověk má po pár hodinách pocit, jako by mu kameny zarůstaly do zad), převlékání ve stísněném, méně než metr vysokém prostoru nebo úmorně dlouhá cesta k záchodům, kterou absolvujete, jen abyste si teprve tam uvědomili, že jste toaleták zapomněli

ve stanu. To je ten zvláštní rozpor, ke kterému koncem dovolené dochází – člověk si napůl přeje, aby volno nikdy neskončilo, ale zároveň se nemůže dočkat, až se vrátí do pohodlí domova.

S Doll jsme už měsíc křižovaly Evropu vlakem – z Anglie dolů přes Francii do Itálie –, spaly po nádražích, v kempch se nalávaly pivem s mladými Holandany, v ulepených courácích tiše úpěly kvůli kůži spálené od sluníčka. Doll byla spíš na pláže a koktejly, mě zajímala města a památky, ale přesto nám to spolu parádně klapalo, jako ostatně celý život už od chvíle, kdy jsme se jako čtyřleté v první školní den u svatého Kutberta seznámily a Maria Dolores O’Neilllová – to já přišla s nápadem zkrátit její jméno na Doll – se zeptala: „Chceš být moje nejlepší kámoška?“

Jsmo každá úplně jiná, ale i tak mezi námi vždycky panovalo dokonalé souznění. Kdykoli jsem to poznamenala, nechala se Doll slyšet, že za to vděčíme stejnému zabarvení hlasu, a na moje upozornění, že tenhle druh souznění jsem na mysli neměla, se jen zasmála a podotkla, že to přece ví taky – já si ovšem nikdy nebyla jistá, jestli tak trochu nekecá. Všimli jste si někdy, jak si člověk se svými blízkými vytvoří vlastní, svébytný způsob komunikace?

Moje vzpomínky na další místa, která jsme o těch prázdninách navštívily, jsou jako vějíř barevných pohlednic: reflektory nasvícené amfiteátr ve Veroně na pozadí inkoustově modrého nebe; azurem okoupaný neapolský záliv; nečekaně zářivé barvy stropu Sixtinské kaple... Zato ten finální bezstarostný den ve Florencii, poslední, než se můj život navždy změnil, si dokážu vybavit hodinu po hodině, takřka krůček po krůčku.

Doll trvaly ranní přípravy vždycky o poznání déle než mně, protože by bez dokonalého nalíčení nevytáhla paty z domu, dokonce ani tenkrát. A já byla vlastně ráda, že mám chvíli jen pro sebe, zvláště toho dne, kdy jsem se měla konečně dozvědět dlouho očekávané maturitní výsledky a potřebovala jsem se na zprávy o známkách, které rozhodnou o mém přijetí nebo nepřijetí na vysokou, v duchu připravit.

Předešlého večera jsem si cestou do tábořiště všimla nasvícené fasády kostela v kopci vysoko nad silnicí, půvabné a nemístné jako šperkovnice v hlubinách pralesa. Teď za denního světla se ukázalo, že je bazilika ve skutečnosti mnohonásobně větší, než jsem původně myslela, a při zdolávání grandiózního barokního schodiště šplhajícího k jejím branám se mi

v hlavě uhnízдила absurdní myšlenka, že by to bylo naprosto perfektní místo na svatbu, což mi nebylo vůbec podobné, protože tehdy jsem s nikým ani pořádně nechodila, natož abych si samu sebe představovala v bílých šatech s vlečkou.

Výhled z horní terasy byl tak strhující, až jsem cítila nepochopitelné nutkání plakat, když jsem si svatosvatě – jak už to člověk v osmnácti dělává – slibovala, že se sem jednoho dne určitě vrátím.

Kolem nikdo nebyl, ale masivní dřevěná vrata kostela se otevřela, sotva jsem do nich strčila. Obklopilo mě šero po venkovním jasu tak oslepující, že jsem svým očím musela poskytnout chvilku času, aby se mohly temnotě přizpůsobit. I vzduch tu byl o pár stupňů chladnější a prosycený onou typickou kostelní zatuchlinou smíšenou s vůní kadidla. Sama v Božím domě jsem si byla při vystupování do vyvýšeného kněžiště až bolestně vědoma neuctivého pleskotu svých sandálů o kamenné stupně. Hleděla jsem do netečné tváře obrovského mozaikového Ježíše a zrovna se modlila za slušné výsledky u maturity, když apsidu zničehonic, jakoby kouzlem, zaplavilo světlo.

Bleskově jsem se otočila a užasle vytřeštila oči na vysokého kluka zhruba mého věku, který postával vedle mincovního automatu na osvětleném přípevněném na stěně. Vlhké hnědé vlasy měl odhrnuté z tváře a oblečený byl dokonce ještě nevhodněji než já, v běžeckých šortkách, tílku a teniskách. Prchavý okamžik, kdy jsme měli příležitost se na sebe usmát, možná i něco prohodit, jsme prošvihli; oba jsme jen rozpačitě věnovali pozornost zlaté mozaice vyplňující vnitřek velké kupole a světlo vzápětí s hlasitým cinknutím zhaslo stejně rázně a nečekaně, jako se prve rozsvítilo.

V nastalém šeru jsem ostentativně sklopila oči k hodinkám, jako bych chtěla naznačit, že bych si biblický výjev na stropě k smrti ráda prohlížela mnohem déle, a snad přispěla i vlastní minutkou elektřiny, jen kdybych tolik nespěchala. V momentě, kdy jsem dospěla zpátky ke vchodu, se ozvalo další lupnutí automatu a já měla při pohledu do Kristovy vážné, chvilkově osvětlené tváře pocit, jako bych ho zklamala.

Po návratu do tábořiště jsem u stanu objevila dokonale načesanou a namalovanou Doll.

„Jak to tam vypadá?“ chtěla vědět.

„Je to bazilika v byzantském slohu, teda aspoň myslím,“ odpověděla jsem.

„A to je jako dobrý?“

„Naprosto strhující.“

Po kapučínu a koblích plněných vanilkovým krémem – je vážně neuvěřitelné, že v Itálii chutnají báječně dokonce i pochutiny ze stánku v kempu – jsme si sbalily a shodly se, že ze všeho nejdřív vyrazíme na hlavní poštu v centru, odkud můžu uskutečnit mezinárodní hovor domů a dozvědět se, jak jsem dopadla u maturity, abychom si celý den zbytečně nekazily mojí nervozitou a napjatým očekáváním. I kdyby se mělo ukázat, že jde o špatné zprávy, radši si je vyslechnu hned, ať to mám z krku. Přežiju všechno, jen když už se nebudu muset ani o minutu déle týrat nejistotou, co pro mě budoucnost chystá. A tak jsme sestoupily dolů do *centro storico* a já celou cestu brebentila o všem možném s výjimkou té jedné záležitosti, která mě děsila.

Vytočila jsem číslo a hrůza mě sevřela tak silně, až jsem se bála, že snad ani nedokážu promluvit.

Máma to zvedla po jediném zazvonění.

„Hope ti to přečte,“ oznámila mi.

„Ale, mami!“ zakňourala jsem.

Pozdě. Moje mladší sestra Hope už držela sluchátko.

„Ti to přečte,“ zopakovala.

„Tak do toho.“

„1, 2, 3...“ vypravila ze sebe pomaloučku, jako by si opakovala číslovky.

„Není to báječné?“ vyhrkla máma.

„Cože?“

„Máš za jedna z anglické literatury, dvojku z dějin umění a za tři z náboženství a filozofie.“

„Ty si ze mě děláš srandu, ne?“ Místo na londýnské UCL – University College London – jsem měla příslibené pod podmínkou, že dostanu nejhůř dvě dvojky a jednu trojku, takže jsem ve skutečnosti dopadla lépe, než jsem potřebovala.

Vystrčila jsem hlavu z plexisklové kabinky a ukázala Doll palec nahoru.

Máma zatím do telefonu jásala, k čemuž se vzápětí přidala i Hope.

Představila jsem si je doma v kuchyni hned vedle výstavní poličky, na které se skvěl i onen talíř s nápisem *Dnešek je první den zbytku tvého života*.

Dollina představa oslavy spočívala v utracení veškerých zbývajících financí za flašku *spumante* na zahrádce některého z podniků lemujících Piazza della Signoria. Na cesty měla našetřeno víc než já, protože si při učňáku přivydělávala prací na částečný úvazek v salonu, a po dalším posezení na zahrádce toužila už od Benátek, kde jsme neplánovaně vyplázly celodenní kapesné za kapučíno neprozřetelně objednané na náměstí svatého Marka. Už tehdy, v osmnácti, si Doll dělala záľusk na velký svět luxusu. Jenže bylo teprve deset dopoledne, a i kdybychom bublinky nakrásně upíjely úplně pomaloučku, do odjezdu nočního vlaku směr Calais by nám pořád zbývala spousta hodin. A nejspíš by nás z toho nakonec jen začala třeštit hlava. Já už jsem zkrátka taková – praktická až do morku kostí.

„Jak myslíš,“ pokrčila evidentně zklamaná Doll rameny. „Je to tvoje oslava.“

Ve městě bylo k vidění tolik zajímavého: Uffizi, Bargello, Duomo neboli Santa Maria del Fiore, baptisterium San Giovanni, Santa Maria Novella...

„Kostely, co?“ nenechala se Doll napálit italskými názvy.

Obě jsme byly vychované v katolické víře, ale tou dobou jsme dospěly do fáze, kdy ona v kostele viděla hlavně otravnou překážku, která jí brání v nedělním přispání, zatímco já považovala za frajeřinu označovat se za agnostika, přestože v duchu jsem se ještě pořád docela často modlila, kdykoli jsem doufala, že by se mi mohlo splnit nějaké přání. Pro mě ovšem nebyly italské církevní stavby ani tak místem náboženství, jako spíš kultury. Musím upřímně přiznat, že v tom byla pořádná dávka snobství, ale to je koneckonců u mladé holky, která má po prázdninách nastoupit na vysokou, celkem omluvitelné.

Bágly jsme nechaly v úschovně na nádraží, absolvovaly rychlou prohlídku dominanty města, katedrály Santa Maria del Fiore, navzájem se vyfotily před zlatými branami baptisteria a pak postranními uličkami vyrazily směrem k bazilice Santa Croce a cestou se zastavily v maličké *gelaterii*, která právě otvírala. Ranní zmrzlina nasýtla Dollinu touhu po dekadenci.

Z podlouhlých vaniček vyskládaných pod skleněným poklopem jako obrovská paleta vodovek jsme si vybraly po třech příchutích.

Já zvolila osvěžující trio mandarinka, citron a růžový grep.

„Moc snídaňový,“ okomentovala můj výběr Doll a sama si dopřála třešňovou, čokoládovou a *zabaglione* – kombinaci, kterou označila za „totálně orgasmickou“. Energie a dobrá nálada jí vystačily na celou hodinu Giotto-vých nástěnných maleb.

Na kochání uměleckými díly v Dollině doprovodu jsou nejoblíbenější její hlášky typu: „Nohy mu moc nešly, co?“ Ale když jsme vyšly z kostela, poznala jsem na ní, že má kultury pro dnešek dost. Pod palbou poledních paprsků panovalo v dlážděných ulicích vedro k zalknutí, a tak jsem navrhla výlet do starobylého městečka Fiesole usazeného vysoko nad městem ve zvlněné toskánské krajině. Četla jsem o něm v průvodci. Byla úleva, stoupnout si k otevřenému okénku autobusu a cítit vánek ve tváři.

Hlavní náměstí nám po přeplněných florentských ulicích připadalo až překvapivě klidné.

„Pojďme si dát na oslavu *menu turistico*,“ navrhla jsem rozhodnutá utratit poslední peníze, do té doby ulité bokem pro strýčka příhodu.

Usadily jsme se na terase restaurace nabízející výhled na miniaturu Florencie v dálce, která jako by vystoupila rovnou z pozadí Leonardových obrazů.

„Máš na odpoledne naplánovaněj nějakěj vzdělávací program?“ vyzvídala Doll, jakmile si otřela pusy, do které právě naházela talíř špaget *pomodoro*.

„Je tu staré římské divadlo,“ připustila jsem. „Ale klidně se na něj půjdu kouknout sama, fakt...“

„Ty zatracený Římani se taky nakýblovali všude, co?“ zahučela Doll, přesto se mi ale uvolila dělat doprovod.

U vykopávek jsme byly úplně samy. Doll se opalovala natažená na kamenné lavici pro publikum a já se mezitím vydala na průzkum. Když jsem vstoupila do arény, vzpřímila se a zatleskala. Poslušně jsem se uklonila.

„Řekni něco!“ vybídla mě.

„Zítřa a zítřa a zítřa!“ zaburácela jsem.

„Ještě!“ houkla Doll a vytasila foťák.

„Dál si to nepamatuju!“

Opustila jsem jeviště a vystoupala po prudkých schodech až nahoru k ní.

„Mám tě vyblejsknout?“

„Vyfotíme se spolu.“

Doll se nechala slyšet, že když přístroj nastavíme o tři schody výš, určitě se do záběru vejdemě obě i s toskánskými kopci na pozadí.

„Jak se řekne italsky sejra?“ zeptala se a nastavila časovač, pak si pospíšila ke mně, abychom bok po boku vyčkaly na cvaknutí závěrky.

Ve fotoalbu to vypadá, jako bychom do hledáčku posílaly vzdušné polibky. Lepicí růžky léty zežloutly a krycí fólie celá zkřehla, ale ty barvy – sněhobílý kámen, jasně modré nebe a lahvová zeleň cypřišů – zůstaly právě tak ostré, jak si je pamatuju.

Ve větvích okolních stromů vyhrávali neviditelní cvrčci, když jsme v netypické tichosti čekaly na zpáteční autobus do Florencie.

Nakonec Doll přece jenom objasnila, nad čím hloubá: „Myslíš, že budeme dál kámošky?“

„Jak to myslíš?“ dělala jsem nechápavou.

„Až začneš chodit na vejšku s lidma, co rozumí knížkám a dějinám a tak vůbec...“

„Nebud' labuť,“ zavrhlala jsem její obavy s ráznou jistotou, ačkoli popravdě řečeno už mě taky napadla proradná myšlenka, že napřesrok nejspíš na prázdniny vyrazím s někým, kdo by si s chutí prohlédl malou sbírku starořeckých amfor v přilehlém muzeu a toužil trávit čas porovnáváním děl Michelangela, Donatella a zbývajících Želv Ninja (jak jim přezdívala Doll).

Dnešek je první den zbytku tvého života.

Kdykoli jsem si dovolila pomyslet na budoucnost, žaludek se mi zhoupł vzrušením a strachem.

Po návratu do Florencie jsme si odskočily na další zmrzlinu. Doll opět neodolala čokoládové, tentokrát v kombinaci s melounovou, a já se rozhodla pro hruškovou – která chutnala jako koncentrovaná esence celé stovky dokonale zralých zelených hrušek – a malinovou, ostrou a sladkou jako vzpomínka na léto v dětství.

Most Ponte Vecchio se oproti ránu vyliidnil a my se mohly pokochat výklady maličkých klenotnictví. Doll v jedné z výloh zahlédla stříbrný náramek s přívěsky výrazně levnější než ostatní a vzápětí už jsme se obě skláněly pod nízkým překladem a protahovaly se do stíněného krámku.

Zlatník nám zvedl delikátní řetízek s miniaturními replikami florentské katedrály, Ponte Vecchia, láhve Chianti a Michelangelova *David*a k očím a prohlásil: „Pro dítě.“

„Co abych ho koupila Hope?“ nadhodila Doll, očividně prahnoucí po zámince, aby mohla rozfofrovat zbývající úspory.

Pozorovaly jsme klenotníka, jak náramek opatrně ukládá do hedvábným papírem vyložené krabičky se vzorkem zlatých lilií, a nejspíš jsme si v tu chvíli obě představovaly, že ho bude moje sestra opatrovat jako oko v hlavě a uchovávat na nějakém speciálním místě, odkud ho čas od času vytáhne, abychom si ho mohly všechny společně prohlédnout s uctivostí vyhrazenou cennému rodinnému dědictví.

Denní světlo mezitím přenechalo starobylé budovy stínům a hluk města zněl najednou tlumeně, vlahý podvečerní vzduch byl prosycený jemným jazzovým riffem linoucím se z klarinetu pouličního muzikanta. Uprostřed mostu jsme musely počkat, až se nám mezi valíci mi se davy naskytne mezírka, ve které se budeme moct vzájemně vyfotit v kulisách blednoucího zlatavého nebe. Je to zvláštní, představa, na kolika krbových římsách od Tokia po Tennessee se asi objevíme v pozadí cizích fotografií.

„Zbývají mi dva snímky,“ oznámila Doll.

Přelétala jsem očima zástupy lidí a pohled se mi zastavil na tváři, která mi připadala maličko povědomá, ale zařadit se mi ji povedlo teprve v okamžiku, kdy se v odpovědi na můj úsměv zmateně zamračila. Byl to ten kluk, kterého jsem ráno potkala v bazilice San Miniato al Monte. Poslední záblesky slunečních paprsků propůjčily jeho vlasům načervenalý nádech. Na sobě měl khaki polokošili s plátěnými kalhotami a stál vedle dvojice ve středním věku, kterou jsem odhadovala na jeho rodiče.

Napřáhla jsem k němu ruku s foťákem. „Vycvakneš nás?“

Jeho zaražený výraz mě přiměl chvilkově zapochybovat, jestli je vůbec

Angličan, ale pak jeho bledá pihovatá tvář potemněla rozpaky a on zahučel: „Ale jistě!“ s výslovností, již by moje máma označila za „vybranou“.

„Řekněte sýr.“

„*Formaggio!*“ vypískly jsme s Doll naráz.

Na té fotce máme obě zavřené oči, jak se chechtáme vlastnímu vtípku.

Šestilůžkový lehátkový oddíl jsme měly celý pro sebe. Natažené na spodních pryčnách jsme si podávaly láhev červeného a probíraly se zážitky z právě skončených prázdnin, zatímco vlak se kodrcal nocí. Mně nejvíc utkvěly památky a scenérie.

„Vzpomínáš na ty květiny na Španělských schodech?“

„Květiny?“

„Hele, byly jsme vůbec na stejné dovče?“

Doll se spíš soustředila na chlapy.

„Vzpomínáš, jak se zatvářil ten číšník na Piazza Navona, když jsem prohlásila, že jím ráda ryby?“

Teď už jsme věděly, že v italštině má tahle fráze ještě další význam.

„Nejlepší jídlo?“ nadhodila Doll.

„Broskve s prosciuttem na boloňském trhu. Ty?“

„Ta cibulovo-ančovičková pizza v Nice byla fakt božská...“

„*Pissaladière*,“ doplnila jsem.

„Tebe taky pic!“

„Nejlepší den?“

„Na Capri,“ odpověděla. „Tvůj?“

„Asi dnešek.“

„Nejlepší...?“

Doll přemohl spánek, zato já zabrat nedokázala. Sotva jsem zavřela oči, ocitla jsem se v tom pokojíku na koleji, který jsem si zamluvila už dávno, ale až do nynějška jsem ho své představivosti nedovolovala navštěvovat. Teď jsem nadšeně plnila poličky svými věcmi, postel povlékala vlastním ložním prádlem a na zeď připínala zbrusu nový plakát Botticelliho *Jara*, který se mi co chvíli zvolna kutálel po zavazadlové přihrádce nad hlavou. V jakém patře se asi nachází můj budoucí pokoj? Budu mít okno nad střechami okolních domů s výhledem k telekomunikační věži BT Tower jako

ten, který nám ukazovali na dni otevřených dveří? Nebo na opačné straně směrem do ulice, kde se mi pod okny poplází červené střechy dvoupatrových autobusů a při náhlém vřestění policejních sirén si budu připadat jako ve filmu?

Vlak začal šplhat Alpami a v kupé se citelně ochladilo. Přikryla jsem Doll flaušovou dekou. Zamumlala díky, ale neprobudila se, a já byla ráda, protože bylo nesmírně příjemné ukrást si chvilku pro sebe, jenom já a moje plány do budoucna na cestě z jedné životní etapy do druhé.

Musela jsem usnout někdy nad ránem. Probralo mě chřestění snídanového vozíku. Doll mrzutě sledovala, jak se po oknech prohánějí hutné dešťové kapky, zatímco vlak sviští rovinami severní Francie.

„Už jsem na to naše pitomý počasí úplně zapoměla,“ zabručela a podala mi umělohmotný kelímek nakyslého kafe a croissant zabalený ve fólii.

Samozřejmě jsem nečekala fanfáry ani zástupy sousedů lemujících obě strany ulice, aby mě uvítali v rodné čtvrti, ale když jsem se s Doll rozloučila před jejím domem na Laburnum Drive a vydala se po Conifer Road k domovu, stejně mě tak nějak zklamalo, že se tu od mého odjezdu vůbec nic nezměnilo. Naše sídliště bylo postaveno koncem 60. let a v době svého vzniku nejspíš představovalo absolutní vrchol modernity: geometricky pravidelné obdélníky domů; fasády napůl obložené světlými cihlami a napůl nabílené; společná veřejná zeleň nahrazující přísně individuální předzahrádky typické pro řadové domky dřívějších generací. Všechny ulice nazvali po stromech (proto se ta naše jmenovala „jehličnanová“ a Dollina „štědřencová“), ale s výjimkou hrstky přerostlých okrasných třešní se tu nikdo nenamáhal nějaké vysadit. Někteří obyvatelé, kteří svůj původně obecní příbytek odkoupili v rámci thatcherovské privatizace, přistavěli prosklené přední verandy nebo umělohmotné zimní zahrady přilepené k zadnímu vchodu, ale na celkovou podobu domů to nemělo výrazný vliv – pořád vypadaly jako typické předměstské krabice. Teď, s měsíčním odstupem, jsem si najednou jasně uvědomovala, že jsem své rodné sousedství prostě a jednoduše přerostla.

Máma měla sice jen hrubou představu, kdy se mám vrátit, ale i tak mě trochu překvapilo, že mě s Hope nevyhlížejí u okna nebo dokonce z trávníku

před domem. Byl příjemný vlhý podvečer. Možná mamka napustila nafukovací bazének vzadu na zahradě? A kvůli hlasitému šplouchání přeslechly zvonek?

Po chvíli se za dveřní výplň z mléčného skla konečně objevila dobře známá drobná silueta.

„Kdo je tam?“ houkla Hope.

„To jsem já!“

„To jsem já!“ křikla ona.

U ní nikdy nebylo úplně jasné, jestli to má být hra, nebo se o slovo hlásí její puntičkářská přesnost.

„Přece já, Pes!“ pokračovala jsem. „No tak, Hope, otevři!“

„Pes!“

Odkudsi z útrob domu se ke mně donesl mámin tlumený hlas, ale slovům jsem nerozuměla.

Hope si klekla na předložku, aby se se mnou mohla bavit škvírou na dopisy ve spodní části dveří. „Přinesu židli z kuchyně.“

„Vezmi si tu z chodby,“ radila jsem skrz kovový otvor.

„Mamka říká kuchyň!“

„No tak dobře, jen klid...“

Proč mi máma nepřišla otevřít sama? Najednou jsem se cítila šíleně vyčerpaná a podrážděná.

Hope se konečně podařilo zvítězit nad klikou.

„Kde je mamka?“ chtěla jsem vědět. V domě bylo trošku chladno a necítila jsem žádnou hřejivou vůni večere.

„Vstává,“ odpověděla Hope.

„Je jí špatně?“

„Jenom unavená.“

„Táta tu ještě není?“

„Nejspíš hospoda,“ prohodila ségra.

S funěním jsem ze zad stáhla batoh zrovna v okamžiku, kdy se máma objevila na vrcholku schodiště, ale místo toho, aby dolů seběhla poháněná radostí, že mě vidí, sestupovala pomaličku a rukou přitom drtila madlo. Došla jsem k názoru, že mají tuhle přehnanou opatrnost na svědomí pantofle vykukující zpod vybledlých růžových tepláků, které nosila na aerobik.

Připadala mi odtažitá, možná dokonce naštvaná, při napouštění vody do konvice se urputně vyhýbala mému pohledu.

Sklopila jsem oči k hodinkám. Bylo už po osmé. Zapomněla jsem, že se v Anglii stmívá později. Už jsem začínala přemítat, že jsem možná po vyloštění z trajektu měla najít budku a zavolat, ale to mi zase nepřipadalo jako takový prohřešek, abych si tím vysloužila tichou domácnost.

Postřehla jsem, že má vzadu rozčuchané vlasy. Ležela. Podle Hope je jen unavená. Má za sebou čtyři týdny, kdy byla na všechno sama.

„Počkej, já to udělám,“ vytrhla jsem jí konvici z ruky.

Prvním varovným signálem byla kupa špinavých hrnečků ve dřezu. Musela být opravdu vyřizena, protože jinak byl náš dům jako klíčka.

„Kde je táta?“ zeptala jsem se.

„Nejspíš v hospodě,“ hlesla.

„Co abys šla zpátky nahoru? Já ti čaj donesu.“

Máma k mému obrovskému překvapení – protože ona vždycky všechno zvládala levou zadní – souhlasila. „Tak dobře,“ řekla a potom, jako by si teprve teď vzpomněla, že jsem byla pryč, dodala: „Jak ses vůbec měla?“

„Skvěle! Naprosto báječně!“

Obličeť mě od neopětovaného úsměvu celý bolel.

„A cesta?“

„V pohodě!“

To už byla v půlce schodiště.

Když jsem jí nesla hotový nápoj, našla jsem dveře ložnice pootevřené a v zrcadle toaletního stolku zahlédla její odraz ještě předtím, než jsem vešla. Všimli jste si, jak odlišný obrázek se vám někdy naskytne, když ten druhý netuší, že ho pozorujete? Máma ležela se zavřenýma očima a vypadala, jako by z ní někdo vysál životní sílu, takže zůstal jen nehmotný stín, pouhá ozvěna dřívějšího já. Dívala jsem se na ni několik vteřin, dokud se nezavrtěla a nevyšimla si mě.

Očima plnýma paniky se vpila do mých, pohledem neslyšně hlásala: *Neptej se před Hope!* Potom jí víčka znovu s úlevou klesla, když si uvědomila, že jsem přišla sama.

„Pojď, pomůžu ti se posadit,“ navrhla jsem.

Opřela se o mě a já jí za zády načechrala polštáře. Připadala mi ne-

smírně lehoučká a křehká. Ještě před půl hodinou jsem procházela naší čtvrtí a pohrdala tím, jak je to tu obyčejné a známé, a teď se můj svět najednou měnil rychlostí blesku a já zoufale toužila po tom, aby se všechno vrátilo do normálu.

„Nejsem na tom dobře, Tess,“ odpověděla mi na otázku, kterou jsem se bála položit.

Čekala jsem, až dodá: „Ale to nic, protože...“

Jenže to se nestalo.

Hlava se mi zatočila úzkostí. „V jakém směru?“ vydechla jsem.

Když čekala mou sestru Hope – Naději –, diagnostikovali jí rakovinu prsu. Chemoterapii podstoupila teprve po porodu, ale léčba dopadla úspěšně. Od té doby musela chodit na pravidelné kontroly, ta poslední, teprve před pár měsíci, byla bez nálezu.

„Mám rakovinu vaječníku a nemoc se rozšířila do jater,“ řekla máma. „Měla jsem jít k doktorovi dřív, jenže já to považovala za obyčejné žaludeční potíže.“

Dole v přízemí si zatím Hope prozpěvovala povědomou melodii, kterou jsem v tu chvíli nedokázala zařadit.

Mozek mi pracoval na plné obrátky – pokoušela jsem si vzpomenout, jak máma vypadala před mým odjezdem. Možná trošku unavená a ustaraná; myslela jsem, že kvůli mé maturitě. Vždycky tu pro mě byla: ráno tišila Hope, když jsem si v kuchyni nad snídání opakovala učivo; po návratu ze školy na mě čekala s hrnkem čaje, připravená mě vyslechnout, kdykoli jsem se potřebovala svěřit. A pokud jsem právě mluvit nechtěla, prostě se jen tak vyskytovala kolem a myla nádobí nebo krájela zeleninu, všudypřítomná tichá podpora.

Jak jsem jenom mohla být tak sobecká a ničeho si nevšimnout? Jak jsem se mohla prostě sebrat a odfrčet si na prázdniny?

„Stejně bys s tím nic nezmohla,“ domlouvala mi, jako by mi četla myšlenky.

„Ale na minulé kontrole bylo přece všechno v pořádku!“

„To mi dělali rentgen prsou.“

„Copak oni nekontrolují i zbytek těla?“

Máma si přitiskla ukazovák na rty.

Hope k nám stoupala po schodech. Ta její písnička byla „Travička zelená,“ až na to, že ona zpívala „Kravička zelená“.

„... to je moje potěšení...“

Vmaširovala dovnitř a my s mámou se přinutily k úsměvu.

„Mám hlad,“ oznámila nám.

„Jasně!“ Seskočila jsem z pelesti. „Udělám ti věcu.“

Kdybych potřebovala další důkaz, jak špatná současná situace je, prázdná lednička by mi ho poskytla víc než dost. U nás doma jsme se možná nikdy netopili v penězích, ale pokud jde o jídlo, v životě jsme nedostatkem netrpěli. Najednou se ve mně vzedmul obrovský vztek na tátu. V naší rodině se vždycky uplatňoval tradiční model rozdělení rolí: táta vydělával, máma pečovala o domácnost. Ale za těchhle okolností by se snad překonat mohl, ne? Představila jsem si ho v hospodě, jak se vyžívá v sebelítosti, aby z ní vytěžil soucitné drinky od kamarádů. Táta odjakživa naříkal na osud.

V kuchyňské skřínce jsem vystrachala konzervu špaget v omáčce a do toustovače vložila krajíc chleba.

Hope mě pozorovala, ale moje mysl měla co dělat, aby novinky vstřebala, a už neměla sílu vymyslet pro ni vhodná slova.

Špagety na plotně začaly pobublávat.

Vyklopila jsem je na toust a při té příležitosti si vybavila talíř dokonalých al dente těstovin s omáčkou chutnající jako tisícovka nejzralejších rajčátek v každém soustu, na kterých jsme si včera pochutnávaly ve Fiesole, s miniaturní Florencií z Leonardova obrazu v pozadí. Teď mi to všechno připadalo tak vzdálené, jako by se to odehrálo v úplně jiném životě.

Slovník potvrdil, že „tklivý“ znamená teskný nebo jímavý. Má společný původ se slovesem „dotýkat se“ – tedy s něčím, co se člověka hluboce dotýká.

2

Srpen 1997

GUS

Zálibu v přespolním běhu jsem našel po smrti bratra, protože se jedná o jeden z mála společensky přijatelných způsobů, jak být sám. Na celé situaci je skoro nejhorší ta věčná péče ostatních. Pokud jsem tvrdil, že jsem v pořádku, dívali se na mě, jako bych odmítal přijmout pravdu, ale když jsem přiznal, jak je to pro mě těžké, stejně mi nemohli nijak pomoci. Jakmile jsem ale oznámil, že trénuju na charitativní půlmaraton, jehož vý-
těžek připadne lidem po sportovním úrazu, konečně spokojeně přikývli. Ross se zabil při nehodě na lyžích – tohle jim dávalo smysl.

Při dosažení optimální rychlosti s sebou rytmické pleskání podrážek o asfalt přináší jistý druh zapomnění; je to jako droga. To pro něj jsem se ráno co ráno přiměl zvednout z postele, dokonce i na prázdninách v cizině, ačkoli ve Florencii bylo kvůli nepravidelnému dláždění a dechberoucí nádhře, jež se náhle a nečekaně zjevovala za každým druhým rohem, nesmírně náročné udržet si ono rovnoměrné tempo, které by mi umožnilo na chvíli zapomenout, kde a kdo jsem.

V poslední den dovolené jsem za úsvitu běžel podél řeky Arno, již jsem po mostech střídavě křížoval tam a zase zpátky, než jsem se obrátil a zrcadlově obráceně kopíroval vlastní kroky, maje blede jiskření ranního slunce napřed v očích a následně v zádech. Společnost mi jen občasně dělala hrstka metařů a já měl pocit, jako by mi to tu patřilo – nebo možná já patřil sem. Ve chvíli velkého fyzického vypětí, které mým myšlenkám dávalo křídla, mě náhle napadlo, že bych se přece do Florencie mohl jednou vrátit, dokonce se sem přestěhovat, když si to usmyslím. V tomhle městě s bohatou minulostí bych mohl být mužem bez minulosti; stát se, kým budu chtít, ať už je to kdokoli. Tehdy v osmnácti mnou tahle myšlenka otřásla do základů.

Při třetí cestě přes Ponte Vecchio jsem zpomalil do chůze, abych se mohl vydýchat. Byl jsem tu úplně sám. Blyskavé výrobky zlatníků se ukrývaly

za bytelnými dřevěnými okenicemi a nic nenarušovalo dojem, že jsem se přenesl v čase o pět set let nazpátek. A přesto mi to z nějakého důvodu připadalo méně skutečné než předešlého večera, kdy se tudy valily davy turistů. Trochu jako opuštěné filmové kulisy.

Vrátil jsem se v naději, že znova potkám tu dívku. Ne že bych snad tušil, co jí v takovém případě říct, rozhodně o nic víc než při předchozích dvou příležitostech. Když jsem jí vracel fotoaparát, nedokázal jsem sebrat odvalu ani k tomu, abych jí pohlédl do očí, a třetí šanci jsem promarnil zrovna tak.

Stál jsem ve frontě na zmrzlinu hned u mostu, když vtom mi někdo poklepal na rameno. Byla to zase ona. Usmívala se na mě, jako bychom se znali odjakživa a v následující vteřině se chystali vrhnout na nějaké úžasné dobrodružství.

„Kousíček odsud na Via dei Neri je parádní *gelateria*, kde za cenu jednoho kopečku odsud pořídíš hned šest!“ informovala mě.

„Tolik bych jich nesnědl!“

Můj pokus o vtip vyzněl nabubřele a přezíravě. V mluvení s děvčaty jsem zrovna moc zkušeností neměl.

„Tamty bys zvládnul, to ti povídám!“

Co abys mi ukázala cestu? Super, tak pojďme! Žádná z odpovědí, které bych býval rád použil, se mi vzhledem k rodičům stojícím přímo přede mnou nenabízela. A tak jsem na ni jenom mlčky zíral jako úplný pitomec a věty se mi v hlavě praly o vítěznou příčku, zatímco její úsměv postupně pohasínal z jiskrného na mírně zaražený. Nakonec se bez dalšího slova obrátila a pospíšila si za kamarádkou.

Na severním břehu řeky se město začínalo probouzet, budíček suploval mechanický rachot vytahovaných rolet kavárniček, které právě otvíraly. Doběhl jsem na Piazza del Duomo, kde sluneční paprsky ozařovaly tutti-frutti pruhy Giottovy zvonice, a svět náhle zaplavila melodie zvonů. Florencie je nebe na zemi, pomyslel jsem si, a musí být naprosto vyloučené, aby se člověk cítil nešťastný, když žije právě tady.

S našimi jsem se sešel v hotelovém vestibulu, odkud jsme společně zamířili na snídani.

„Osamělost přespolního běžce!“ houkl táta.

Tohle opakoval, kdykoli na mě natrefil po běhu, jako by to něco znamenalo – i když ve skutečnosti jen slepě papouškoval název filmu, který viděl v mládí.

V přítomnosti rodičů jsem byl neustále naježený, jako nějaký Pavlovův reflex na jejich společnost.

Z rozhovorů odposlechnutých na škole jsem věděl, že správná toskánská dovolená zahrnuje pronájem vily s bazénem – pokud už ji tedy člověk rovnou nevlastní – obklopené olivovníky a nabízející výhled na zdejší typickou zvlněnou krajinu. Otec nám místo toho zamluvil luxusní hotel v samém srdci Florencie. Nikdy jsem tak docela nechápal, jak se stane, že se něco „dělá“ určitým způsobem, ale zato jsem si byl už odmala palčivě vědomý drobných prohřešků proti téhle nepsané etiketě, jichž se často dopouštěl můj táta. Sám chodil na obyčejnou státní školu, syny si ovšem mohl dovolit posílat do výběrové soukromé instituce, z čehož pramenila spousta chyb z neznalosti, například když se na školním sportovním dni objevil v blejzru a kravatě, zatímco tátové-frajeři, co jezdili na filmový festival do Cannes a měli konta na Kajmanech, oblékali zásadně džíny, polokošile a mokasíny bez ponožek, jako by mezi sebou soutěžili o titul nejležérněji oblečeného muže. Jakožto liberálně smýšlející maturant jsem samo sebou ctil právo každého nosit, co se mu líbí; jako jeho syn jsem se za něj příšerně styděl.

„Kdo se probůh cpe hned takhle zrána sýrem?“

Otec zkoumal bufetový stůl. Vždycky byl ten typ, co do pléna hází hlasité poznámky, jako by přítomné vybízel k souhlasnému mručení.

„Mám dojem, že ho snídají Němci,“ informovala ho matka tichým hlasem, aby ji nikdo neslyšel.

„Jojo, zato o výskytu rakoviny tlustého střeva v Německu se nikde nedočeš, nemám pravdu?“ přemítal táta. „Připočti si k tomu ještě všechny ty uzené klobásky...“

„Kam máte namířeno dneska?“ zeptal jsem se, když jsme se s plnými talíři usadili ke stolu.

V ceně dovolenkového balíčku Poklady Toskánska byla celá řada exkurzí do dalších vyhlášených turistických center v regionu. Já ovšem už od chvíle, kdy musel autobus kvůli mému rozbouřenému žaludku

na prvním výletě do Assisi stavět hned dvakrát, trávil dny sám ve Florencii poklidným procházením galerií a kostelů a vychutnáváním onoho opojného pocitu beztlíže, který se dostaví, když se člověk osvobodí od rodičů.

„Do Pisy,“ odpověděl otec.

Coby člověk, který na existenci cestovní nevolnosti tak docela nevěří, nedokázal otec zcela skrýt podráždění nad mou neschopností plně využít veškerých výhod, jež předem zaplacená dovolená skýtá, stejně jako vztek na cestovní kancelář, která kategoricky odmítla příslušnou část ceny zájezdu refundovat.

Centrum města jako obvykle praskalo ve švech pod nápořem turistických skupinek pospíchajících za vztyčenými deštníky svých průvodců, ale vyklouznout ze sevření davů do stinné postranní uličky byla hračka. V posledním týdnu jsem střed toskánské metropole prochodil tak důkladně, až jsem se labyrint ulic a průchodů naučil nazpaměť. Mou první ranní zastávkou byl krytý trh u baziliky svatého Vavřince, chladný vzduch prosycený kouřovou vůní lahůdek. Někteří z prodejců už si mě pamatovali. U stánku s ovocem přejížděl léty vytrénovaný palec staříka za pultem přes pyramidu broskví, aby mi vybral tu nejšťavnatější. V *salumerii* mi přátelská matrona ve vši vážnosti asistovala při hledání náplně do jedné jediné housky a nabízela proužečky nejrůznějších salámů k ochutnávce a přivonění, jako se to dělá u vína. Vzhledem k tomu, že šlo o můj poslední den ve městě, dopřál jsem si *un'etto* drahého *prosciutta di San Daniele*. Žena průsvitně tenké plátky šunky v několika vrstvách umně naaranžovala na voskovaný papír.

„*Ultimo giorno*,“ využil jsem své chabé slovní zásoby. Dnešek je můj poslední den.

„*Ma ritorno*,“ dodal jsem – ale vrátím se –, jako by můj záměr měl nabýt na reálnosti, pokud ho vyslovím nahlas.

Už na začátku dovolené jsem si pořídil skicák potažený ručně tištěným florentským papírem, abych si ho s sebou mohl brát do galerií, protože jsem zjistil, že si obrazy při překreslování prohlížím do větší hloubky a navíc se pak necítím tak trapně. Výtvarná výchova byla vždycky můj

nejoblíbenější předmět, jestli se tedy vůbec dá považovat za opravdový předmět, což můj otec nedělal. Čím déle jsem ve Florencii zkoumal mistrovská díla, tím víc jsem si přál, abych býval sebral odvalu a podal si přihlášku ke studiu dějin umění. Nešlo jen o obdiv k bravurní aplikaci barvy na plátno či fresku, mě totiž ze všeho nejvíc fascinovaly úvahy nad tím, co se asi umělcům při práci honilo hlavou. Věřili náboženským příběhům, které v jejich podání působí tak lidsky, světci a apoštolové zpodobnění jako florentští měšťané své doby, nebo si tím vyloženě jen vydělávali na živobytí?

Místo toho jsem byl veden ke studiu medicíny, protože ji máme, slovy mého třídního, „v rodině“; jako by šlo o nějakou genetickou mutaci. Jak jsem slýchal mnohokrát a z mnoha stran: obrázky si můžu prohlížet ve volném čase. Jenže teď, inspirován městem, kde umění a věda vzkvétaly ruku v ruce, jsem začínal přemítat, zda vůbec existuje způsob, jak tyhle dvě zdánlivě nesmiřitelné disciplíny skloubit. Možná se do Uffizi jednou vrátím coby hostující profesor anatomie? Jako doktor bych měl aspoň na návrat finanční prostředky. Uměním prachy nevyděláš, říkával vždy otec. „Vždyť ani van Gogh se tím neuživil!“

Svoje *panino* jsem si snědl na schodech u Palazzo Vecchio a podupával si přitom do rytmu melodie pouličního kytaristy, aby to vypadalo, že něco dělám. Čas o samotě ubíhal nesmírně pomalu a já byl příliš velký stydlín, než abych dokázal jen tak zapříst hovor s cizími lidmi. Uvažoval jsem, jestli by mi to šlo lépe, kdyby tady se mnou byl můj kamarád Marcus. Původně jsme měli léto trávit křižováním Evropy vlakem, ale pak se dal na závěrečném večírku na konci roku dohromady s jednou holkou z naší sesterské školy a přirozeně dal přednost sexu na Ibize před batůžkařením se mnou. Ani jeden jsme s děvčaty neměli žádné pořádné zkušenosti a oba jsme, myslím, předpokládali, že na sex si budeme muset nechat zajít chuť minimálně do doby, než nastoupíme na vysokou, takže jsem ho musel chtě nechtě obdivovat. Jenže jeho nečekaný úspěch mě bohužel postavil před nezáviděníhodné rozhodnutí: výlet zrušit, nebo jet sám.

Zhruba tou dobou se jeden z otcových pacientů, který si vylomil korunku na kousku *panforte*, podivil, jak je možné, že táta nikdy nebyl v Toskánsku. Onen náznak kritiky ho vybičoval k okamžité akci.

„Co na to říkáš?“ přisunul mi jednou ráno, když jsem do sebe házel svou pravidelnou miskou cereálií, než na kole vyrazím na letní brigádu do nově otevřené „gurmánské hospůdky“, brožurku cestovní kanceláře.

„Skvělý nápad!“ pochválil jsem mu to. Měl jsem radost, že konečně hledí do budoucnosti.

„Chceš se přidat?“

„To jako vážně?“ clona v podobě pusy plné müsli přetransformovala čírou hrůzu na překvapený entuziasmus.

Jakožto zubař byl táta zvyklý spokojit se i s odpovědí v podobě pouhého nenápadného kývnutí, a tak se stalo, že než jsem se stačil vrátit z práce, dovolená už byla zarezervovaná a zaplacená.

Namlouval jsem si, že by ode mě bylo nezdvořilé tak velkorysé gesto odmítnout, ale ve skutečnosti jsem byl prostě zbabělec.

Očima jsem přelétal davy turistů fotících se před replikou Michelangelova *David*a a hloubal přitom, jestli bych tu holku vůbec poznal, kdybych ji potkal znovu. Vysoká, delší vlasy dohněda, vypočítával jsem v duchu. Neměla žádný výraznější rys tváře, který by si člověk hned zapamatoval, tedy až na to, že kdykoli se usmála, objevil se jí na obličejí takový důvěrný, rošťácký výraz – jako by byla jediná na světě, kdo zná nějaké úžasné tajemství, a hodlala se o něj podělit jen a jen s vámi.

Via dei Neri je úzká ulička vedoucí směrem k Piazza Santa Croce. Tu *gelaterii*, maličký podnik s tmavým interiérem, jsem napoprvé minul. Jako první kornout dne jsem zvolil *nocciolu* a *limone*, protože právě to si objednal Ital přede mnou. Osvěžující citrusová kyselost dokonale vyvažovala lahodnou krémovost lískových oříšků. Dojedl jsem ji cestou k Santa Croce, udělal čelem vzad a hned zamířil pro další, tentokrát pistáciovou a melounovou. Potom jsem postával ve stínu před vchodem zmrzlinárny a zíral na přicházející zákaznicky v naději, že jedním z nich bude ona.

V odpoledním žáru jsem se propletl zástupy na Ponte Vecchio a vyrazil do zahrad Boboli. Počty turistů se snižovaly úměrně výšce, do které jsem vyšplhal, a horní terasu s okrasným jezírkiem už jsem měl jen pro sebe. Slunce pořád pekelně páliło, ale teď bylo potažené mlžným oparem, který panorama města zastíral jako patina na obrazech starých mistrů. Přes

kopcovitou krajinu se neslo tlumené burácení hromu a vzduch ztěžkl nadcházejícím deštěm. Otevřel jsem skicák a na papír přenesl rozpité obrysy katedrál.

Najednou se nepřírozeně zažloutlým soumrakem proboujel paprsek světla, dokonale zastřiženému živému plotu vdechl surrealistické kontury a rozjasnil modrozelené vody jezírka. Zvedl jsem foťák a leknutím sebou cukl, když mě vzlétnutím překvapila bílá volavka, již jsem do té chvíle považoval za součást zdobné mramorové kašny uprostřed vodní plochy. Přelétla hladinu a máchání jejích křídel bylo na okamžik jediným zvukem v náhle ztichlém světě.

A tehdy jsem si uvědomil, že jsem od snídaně nepomyslel na Rosse.

Na zlomek vteřiny jsem před sebou viděl jeho tvář vyhlížející z husté sněhové vánice, bělostný chrup, vločky dopadající na tmavé, dozadu ulíznuté vlasy, oči ukryté za lyžařskými zrcadlovkami.

Na kresbu v mých rukou dopadla obrovská kapka. Zaklapl jsem skicák a chvíli si jen s tváří obrácenou k nebi nehybně vychutnával vlahou spršku, dokud mi zablýsknutí nepřipomnělo, že jsem jednou z nejvyšších věcí široko daleko a nejspíš bych se měl urychleně schovat. Pádil jsem dolů po teď už pěkně kluzkých mramorových schodech a hluboko pod sebou viděl hordy turistů opouštějících brány zahrad, lesklé knižní průvodce nad hlavou místo deštníků.

Když jsme se o chvíli později společně těsnali ve skrovném úkrytu, který skýtaly zdi paláce Pitti, a čas od času natahovali holé ruce ven na déšť, abychom se přesvědčili o jeho síle a mohli se rozhodnout, zda to risknout nebo radši ještě počkat, panovala mezi námi vřelá přátelská atmosféra.

Hned vedle mě tři Američanky zhruba mého věku s neforemnými krosnami na zádech nahlížely do příručky a pokoušely se přijít na to, jak se dostanou do kempu. Já cestu znal, protože jsem tábořiště minul včera při ranním běhu cestou na Piazzale Michelangelo, ale nebyl jsem si jistý, jestli by moji nabídku, že jim poradím, považovaly za laskavost nebo dotěrnost. Jedna z nich byla vážně pěkná. Cítil jsem, jak rudnu, ještě než jsem vůbec promluvil.

„Omlouvám se, ale nemohl jsem nezaslechnout váš rozhovor. Mohl bych vám pomoci?“

Můj hlas jako by patřil někomu jinému – napřed skřehotavý, pak přehnaně hlasitý a se snobskou dikcí soukromého internátu.

„Ty jsi Angličan, vid’?“ houkla ta hezká. „Máš DĚSNĚ rozkošný přízvuk!“

„Taky seš ubytovaný v kempu?“

„Ne, v hotelu,“ přiznal jsem, protože jsem takhle narychlo nedokázal vyrukovat s ničím impresivnějším.

„Co abychom všichni zašli na *aperitivo*?“ navrhla ta hlučná.

„Já vlastně slíbil našim, že s nimi půjdu na večeři.“

Liják se utišil, a tak jsem bleskově utekl, přesvědčený, že se mi za zády smějí. Ross by přesně věděl, jak to s nimi skoulet. Je šarm vrozený, nebo si ho člověk může natrénovat?

Bouřka vyhnala davy z Ponte Vecchia. Na chvilku jsem se zastavil, abych se mohl naposledy pokochat výhledem, ale kopce za hranicemi města halila nízká mračna a zeleno-bíle pruhovaná fasáda baziliky San Miniato al Monte, která byla po setmění nasvícená vidět od střešního bazénu našeho hotelu, zmizela docela.

Stěžejní zážitky, jež by si neměl nechat ujít žádný návštěvník Toskánska, byly bodově vypsané na samém začátku bezplatné barevné brožurky, která nám přistála ve schránce v tuhé bílé obálce spolu s letenkami. Den co den táta nad večeří shrnoval aktivity právě uplynulého dne a dosažené cíle přitom vypočítával na prstech jako snaživý skautík vyjmenovávající získané bobříky.

– DLÁŽDĚNÉ ULICE MĚSTEČKA SAN GIMIGNANO?

Prochozené.

– NEJVYŠŠÍ VĚŽ TOSKÁNSKA?

Pokořena.

– GIOTTŮV SLAVNÝ CYKLUS FRESEK ZE ŽIVOTA FRANTIŠKA Z ASSISI?

Zhlédnut. (A co se obrazů s náboženskou tematikou týče, stačilo to na celý život!)

– VZRUŠUJÍCÍ BURÁCENÍ KOŇSKÝCH KOPYT NA DOSTIHU PALIO V SIENĚ?

Dostupné jen po dva dny v roce.

– ODPOČINKOVÝ APERITIV NA TAMNÍM VĚJÍŘOVITĚ TVAROVANÉM NÁMĚŠTÍ PIAZZA DEL CAMPO?

- VYPIT, NAVZDORY PŘEMRŠTĚNÉ CENĚ GINU S TONIKEM.

„Jaká byla Pisa?“ nadhodil jsem toho večera při čekání na jídelní lístky v drahé restauraci s odhaleným trámovým a neomítnutými cihlovými stěnami, které měly evokovat středověkou hodovni síň.

„Větší, než by jeden myslel.“ Táta si nasadil brýle, přestože už teď přesně věděl, co si objedná.

„Šikmá věž je menší, než jsem čekala,“ prohodila máma.

„Měli by nějak vyřešit ty příšerné fronty,“ zabručel otec, z čehož jsem vdedukoval, že nahoru se nedostali, a misi tím pádem nemůžou považovat za splněnou.

- ŠIKMÁ VĚŽ V PISE?

Vyfocena, ale nezdolána.

Ne právě uspokojivý závěr dovolené.

„Mají tam i spoustu dalších památek,“ ozvala se matka.

„Dóm a tak dál. Všecko samo sebou plné turistů.“

Jejich popis mě rozhodně nenavnadil k poznámce, že bych se tam jednou taky rád podíval, navíc kdybych to byl řekl, otcí by to jen připomnělo promrhané místo v autobuse. A tak jsem mlčel.

„Jistě, jistě, vám taky *buonasera*,“ odpověděl táta číšníkovi, který si přišel vyslechnout objednávku. „Dáme si florentinský steak.“

Nejlepší restaurace, v níž okusit onu „nejslavnější typickou delikatesu“, se úporně hledala už od začátku pobytu. Táta požádal o radu řidiče, který nás vyzvedával na letišti, a všechny recepční v hotelu. Teď jsme seděli v podniku doporučeném drtivou většinou v poměru pět ku jednomu.

Bistecca alla Fiorentina, lahůdka, jejíž cena se vypočítává podle velikosti použité hovězí flákoty, není jen tak obyčejný pokrm, ale show pořádaná na vyvýšeném pódiu uprostřed restaurace. Šéfkuchař ve vysoké bílé čepici napřed zvedne do vzduchu hovězí žebro; rychlými, dramatickými pohyby nabrousí velký nůž; odřízne monstrózní kus masa – steak pro obra –, zváží ho a na vozíku odveze zákazníkům ke schválení. Otec se nadmul uspokojením, když hosté u ostatních stolů při každé etapě přípravy poslušně obdivně vzdychali. Nechtěl jsem mu to drobné potěšení upírat, ale žaludek se mi stahoval zahanbením.

„Cos dělal ty?“ chtěl vědět táta, jakmile vozík s masem zmizel v kuchyni a my byli znovu nuceni konverzovat mezi sebou.

„Hlavně se procházel kolem. Navštívil jsem zahrady Boboli.“

Ticho.

„A viděl jsem volavku.“

„Volavku? Na to jsme moc daleko ve vnitrozemí, ne? Určitě to nebyl čáp?“ zeptal se táta.

„Vlastně to celé bylo docela zvláštní, protože jsem ji napřed považoval za součást sousoší, ale pak se zničehonic zvedla a uletěla. Jako by sám kámen obživil.“

Naši se na sebe podívali. Máma mě občas označovala za „snílka“. Táta dával přednost výrazům „fantasta“ a „mistr estét“. Ve světě přízvisek, jež svým dětem rodiče dávají, jsem byl jasně „ten s hlavou v pejru“.

Udělal jsem chybu – pokusil jsem se improvizovat.

„Něco takového by člověka dovedlo přesvědčit, že měl vizi, nemyslíte...? Snažím se říct, že například takové vize Františka z Assisi mohly mít ve skutečnosti neurologickou příčinu. Třeba měl zkrátka něco trošičku jinak v mozku...“

Příliš pozdě jsem si uvědomil, že je „mozek“ jedním ze slov, která už teď nepoužíváme. Jisté výrazy spouštěly nevyhnutelné a silně nežádoucí asociace. V posledních měsících se naše rodinná slovní zásoba dramaticky smrskla.

Máma s tátou se mlčky zahleděli do dálky.

Moje neopatrné žvanění v nich vzkřísilo vzpomínku na jednu stranu Rossovy hlavy, na tlusté obvazy, které nedokázaly skrýt skutečnost, že kus chybí.

Vypadla část bráchova mozku do sněhu? přemítal jsem. Zakryli ho snad záchranáři další vrstvou bílé nadílky? A když pak sníh na jaře roztál, zůstaly v horách i nadále úlomky jeho lebky?

Jestli měla být tahle cesta pokusem přenést se přes tragédii a jít dál, zrovna moc úspěšně nedopadla. Když jsme my tři naposledy trávili prázdniny spolu, byl s námi i Ross. Jistě, jednalo se o zimní výpravu do hor, čili naprostý opak ulepeného žaru letní Itálie, ale přesto šlo v obou případech o rodinnou dovolenou. Při vzpomínání na výlety za hranice všedních dní

si člověk většinou vybaví navštívená místa nebo počasí, zato vždycky nějak zapomene na pocit uvězněnosti, tísnivý žalář v podobě společného stolování. To Ross byl mistr konverzace, ze mě si utahoval a s tátou se navzájem popichovali, zatímco na něj máma koukala jako na svatý obrázek, takže jeho nepřítomnost jako by teď byla ještě patrnější.

Víš, odkud se vzala průpovědka „císař je nahý“? To ty jsi ten nahý císař, o kterém se nikdo neopovází mluvit, Rossi!

Řekl bych, že by se mu takové přirovnání vlastně docela zamlouvalo. Občas jsem se přistihl, že se s bráchou v duchu bavím, přestože za jeho života jsme si nijak blízcí nebyli. Zpětně mě překvapilo, kolik jsme toho měli společného jen díky tomu, že jsme příslušeli ke stejné rodině. Ross byl jediný, kdo by chápal, že jsou naši ve svém truchlení naprosto politováníhodní, a přece se jim daří zachovat si svou obvyklou příšernou otravnost.

„Měl by ses vrátit nohama na zem,“ přerušil nakonec ticho otec a já si nebyl jistý, jestli je to pokárání určené mně, nebo spíš pokyn sobě samému. „Musíš se podívat realitě do očí a soustředit se na to, co máš přímo před sebou.“

On měl přímo před sebou gigantický steak, zvenčí krásně zhnědlý a pouštějící krev na dřevěné prkénko, na němž ho přinesli.

Táta zvedl oči k číšníkovi.

„Byli bychom vám nesmírně vděční, kdybyste mohl kuchaře požádat, aby nám ho laskavě uvařil pořádně. Jestli by ho to tedy moc neobtěžovalo!“ štěkl na něj.

Dokázal jsem si živě představit kuchařův výraz, až se číšník se vzka- zem vrátí do kuchyně. Během letní brigády v hospodě jsem se dozvěděl, že hosté vracející steak k propečení jsou v gastronomické hierarchii opovržení dokonce ještě níž než umývači nádobí.

O chvíli později se maso znovu objevilo na stole, tentokrát mělo rovnoměrnou světle hnědou barvu po celém povrchu, jako by ho na deset minut strčili do mikrovlnky.

Táta ho rozkrájel na tuhé plátky.

„Kolik jich chceš, Angusi?“

„Jeden stačí.“

„Jenom jeden?“

„Angus nikdy nebyl právě velký jedlík,“ připomněla mu máma.

To Ross se cpal jako nezavřený. Byla to jen má vlastní přecitlivělost, co ve mně vyvolalo dojem nevyřčeného srovnání?

My dva byli jako oheň a voda. Můj bratr ramenatý, tmavovlasý a pohledný; já po matce zdědil čahounskou figuru, a přestože vlasy jsem neměl tak ryšavé jako táta, do vínku jsem od něj dostal bledou pihovatou pleť, takže jsem ve škole přezdívice „zrzoun“ beztak neunikl.

Ross byl kapitán ragbyového a veslařského mužstva a taky prefekt; mě bavil fotbal, zato moje jmenování do studentské rady by nikoho ani ve snu nenapadlo. Ross si na pomaturitní prázdniny sehnal brigádu plavčíka v místním venkovním bazénu. Záchrana životů je něco, čím se může člověk na rozdíl od výpomoci v kuchyni chlubit. Ne že by tedy Ross nějaké zachránil, i když spousta děvčat předstírala, že se topí, aby se od něj mohla nechat vytáhnout z vody. Brácha zářil v hlavní roli vlastní verze *Pobřežní hlídky*. Jen v provinčním Guildfordu...

Nikdy jsem si nebyl jistý, jestli jde našim utajování očividného favorita opravdu tak mizerně, nebo jsem zkrátka v porovnání s Rossem vážně nesnesitelně průměrný. O něčem takovém se nedá mluvit, aniž by člověk zněl jako uříukánek, a tak jsem to nikdy s nikým nerozebíral, až na občasnou debatu s Marcusem, který věděl, jaký byl Ross doopravdy. Vděčil za to, že učitelé rádi přimhouřili oko nad jeho pochybnějšími aktivitami, svým sportovním výkonům, spekulovali jsme někdy, nebo se ho snad taky báli? Možná měli on a jeho kumpáni seznam prohřešků k vydírání nejen na mladší spolužáky, ale i na zaměstnance školy? To se nikdy nedozvíme, protože dnes když je po smrti, už o něm nikdo neucedí jediné špatné slůvko.

Steak jsme žvýkali v tichosti.

„Nejspíš už se nemůžeš dočkat nástupu na univerzitu...“ nadhodila máma.

Copak je na mně tolik vidět, jak jsem nesvůj?

Pravdou bylo, že jsem sice nedočkavě počítal hodiny do chvíle, kdy bude klaustrofobie rodinné dovolené konečně za mnou, ale zároveň mě svírala obrovská nervozita z nadcházejícího kroku do neznáma. Říkal jsem si, že medicínu snad zvládnou, protože biologie mi nikdy problémy nedělala a kromě toho mě zajímá, jak lidé vlastně fungují.

„Žvaníš jak nějaký blbeček z psychologický poradny!“ dobíral si mě na to konto Ross loni v listopadu. Teď mi připadalo, jako by od té doby uplynula celá věčnost, což byla taky v jistém ohledu pravda.

Navzdory sourozeneckému zesměšňování – nebo možná právě proto, že mě donutilo k většímu soustředění – jsem u ústní přijímací zkoušky uspěl a dostal přislíbené místo na univerzitě pod podmínkou, že si od maturity odnesu tři jedničky. Přesto jsem byl celý nesvůj, že mám kráčet v bratrových šlépějích. Během oněch osudných vánočních prázdnin jsem se rozhodl rodiče požádat, zda bych mohl studium o rok odložit a získaný čas využít k tomu, abych se ujistil, že se chci doopravdy stát doktorem.

A pak došlo k té nehodě.

Když jsem se po svátcích vrátil do školy, uzávěrka odevzdání přihlášek na vysokou se povážlivě přiblížila. Otec byl vždycky tak hrdý, že bude mít z obou synů lékaře. Vystudovat medicínu – nebo se tomu minimálně aktivně *nebránit* – bylo to nejmenší, čím jsem mu to mohl alespoň trochu vynahradit.

Až do včerejška, kdy jsem si volal pro výsledky maturitní zkoušky, s rodiči netrpělivě vyčkávajícími na chodbě těsně za dveřmi hotelového pokoje, jedna moje malá část pořád doufala, že se z toho vyvléknu. Ale moje známky byly dostačující.

Uvědomil jsem si, že jsem mámě ještě neodpověděl.

„Ano, hrozně se těším,“ ujistil jsem ji.

Aspoň mě konečně čeká sex. Soudě podle Rossova vyprávění, medicí nic jiného ani nedělají.

3

Září 1997

TESS

V první školní den byla moje malá sestřička překvapivě svolná obléct si novou uniformu sestávající z šedé sukýny, bílé košile a modrého svetříku. Potom si zaběhla do mámina pokoje pro pusu na rozloučenou.

„Vyfoť nás, Tess,“ požádala mě mamka.

Předem jsme se dohodly, že se ani nebude pokoušet vést Hope do školy, protože ta by si z toho hned vytvořila rituál a v budoucnu by se bránila jakýmkoli změnám. Ale nezdálo se, že by Hope dělalo problém přijmout jako doprovod mě. Možná jí to přišlo docela přirozené vzhledem k tomu, že jsem ještě nedávno sama chodila do školy. Připravovala jsem se na brek a jekot, ale když na nás máma na odchodu seshora houkla: „Tak ahoj!“, byl to ve skutečnosti její hlas, v němž jsem zaslechla horko těžko zadržované slzy.

Ty dvě odjakživa platily za nerozlučnou dvojku. Když se sestra narodila, bylo mámě třiáctýřicet. „Dodatečný nápad,“ prohlašovala, protože by Hope v životě neoznačila za nehodu. My ostatní už jsme byli všichni skoro dospělí, takže měla čas se jí věnovat – číst společně knížky z knihovny nebo péct muffiny. Většina lidí považovala Hope za rozmazlenou. Takové roztomilé, sladké miminko se šlehačkovou čepičkou blondatých kudrlinek na hlavě bylo s pěti „dospěláky“ v domě – šesti, pokud počítáme Brendanovu holku Tracy – přirozeně středem pozornosti. Všichni jsme ji rádi chovali a kolébali, abychom na její tvářičce vyloudili úsměv. Někteří tvrdili, že právě proto je trošku opožděná v dovednostech, jako je chůze a tak dál – protože jí všichni všechno neustále usnadňujeme. Mamka ji dokonce zkoušela dát do školky, ale Hope odmítala zůstat samotná. Na druhou stranu, ve čtyřech letech už dokázala napočítat do tisícovky a odrecitovat snad všechny dětské říkanky, což je nejspíš o dost lepší výsledek, než jakého dosáhne většina dětí jejího věku.

Hope se mnou klidně odcupitala až ke svatému Kutbertovi, kde se bez odmlouvání zařadila k ostatním čtyřletým špuntům čekajícím na školním hřišti. Já zůstala stát před branami, drtila si palce v dlani a v duchu se úpěnlivě modlila, aby všechno dopadlo, jak má, a škola se jí stala bezpečným útočištěm před vším zlým.

Dokonalé ticho prvních vteřin po zadrnění školního zvonění znělo mým uším jako učiněná rajská hudba, zázračný dar od Boha, od něhož jsem se neměla odvracet. Jenže pak veškerou mírumilovnost zničil povědomý zvuk.

Máma sem tam říkávala, že to bylo právě Hopino vyvádění, co moje bratry vyhnalo z domu. Nikdy jsem si nebyla jistá, jestli vtipkuje, protože vždycky hned dodala, že už bylo taky načase, aby konečně vylétli z hnízda. Ona měla vůbec pěkně břitký smysl pro humor. Podle mého to souviselo s tím, že byla inteligentní, ale chybělo jí sebevědomí, takže když něco řekla a nesetkala se s tou správnou reakcí, okamžitě to obrátila v legraci.

Kevin odešel první, napřed do Londýna, kde dostal stipendium, a odtud do Ameriky. S tátou si nikdy nerozuměli – což se jen zhoršilo, když brácha odmítl jít v jeho stopách a dát se na stavařinu –, takže jeho odchodem se atmosféra doma ve skutečnosti spíš uvolnila. Potom Tracy otěhotněla a Brendan všechny šokoval oznámením, že se rozhodli emigrovat do Austrálie. Vždycky měl pocit, že žije v Kevinově stínu, a tímhle ho trumfнул. Hope dostala vlastní pokoj a už se nemusela dělit se mnou, ale doma bylo pořád pěkně hlučno. Radši jsem trávila co možná nejvíc času ve školní knihovně. Táta zase trávil co možná nejvíc času v hospodě. O mámě se říkalo, že má trpělivost světece.

U takhle malého dítěte je nejistota naprosto přirozenou reakcí na situaci, kdy u něj doma dochází k závažným událostem, ubezpečila mě paní Corcoranová, ředitelka Základní školy svatého Kutberta. Podle ní by bylo nejlepší, kdybych se vyučování zúčastnila s Hope, abych jí dodala pocit bezpečí. Ostatně bych mohla vypomáhat i s jejími čtyřletými spolužáky. Pedagogická asistentka, která měla přípravný ročník na starosti, odešla na mateřskou, takže by se jim ruce navíc docela šikly.

Byla jsem za to rozptýlení vděčná. S třicítkou prát ve třídě jsem neměla čas přemýšlet o ničem jiném, než komu je ještě třeba pomoci do nebo z bundičky, komu nasadit čepici a rukavice, zástěrku nebo cvičební úbor, kdo ztratil botu, kdo byl kdy na záchodě, jestli si všichni umyli ruce a že musím o přestávce rozdat nakrájená jablíčka ke svačině.

Máma zatím hodně spala, protože dostávala morfinové injekce. Člověk by čekal, že když víte, že někdo za pár týdnů – možná dokonce dnů – umře, pokusíte se mu sdělit všechno, co do té doby zůstávalo nevyřčené, jenže tak to ve skutečnosti nebylo. Skoro jako bychom měli strach, že se nám podaří dát veškeré náležitosti do pořádku, ještě než bude po všem; že všechno připravíme a pak nám nezbude než sedět se založenýma rukama.

Samozřejmě jsem mámě říkala, jak moc ji mám ráda. Napřed jsem jí to opakovala každý den, potom kdykoli usínala nebo jsem musela na chvílku odejít z jejího pokoje – třeba abych Hope uvařila večeři nebo tak něco –, až to nakonec začalo znít trošičku hloupě. Nikdy bych nevěřila, že kdy můžou slova „mám tě ráda“ působit bezvýznamně...

Přirozeně jsem říkala i jiné věci, třeba: „S námi si hlavu nelámej, my to zvládneme.“

Na což mi mamka odpovídala: „To já přece vím, zlatíčko.“

Nikdy jsme se nebavily o tom, co takové zvládání obnáší v praxi, protože jsem nechtěla, aby to vypadalo, že s tím snad mám nějaký problém já.

Jednou mě popadla za ruku a s upřeným pohledem, abych pochopila, že to myslí naprosto vážně, prohlásila: „Musíš jít studovat.“

„Vždyť taky půjdu, neboj.“ Neurčitost téhle výměny znamenala, že nemusíme konfrontovat onu do očí bijící otázku: jak?

Pomohla jsem jí vyrobit Hope vzpomínkovou truhličku. Šlo o krabici od bot polepenou odstřížky z růžových kanafasových závěsů, které jí máma ušila, když ségre připadl původně klučičí pokoj. Na obdélník určený na víko pak mamka žlutým hedvábím z šitíčka vyšila Hopino jméno a já látku nalepila. Zvenčí to vypadalo krásně, těžší bylo vymyslet, co vložit dovnitř. Z času, který ty dvě strávily společně, moc hmatatelných důkazů neexistovalo. Rodiče si většinou nejvíc fotí prvorozené dítě, protože novota se s dalšími potomky poněkud vytrácí, přesto se nám podařilo objevit jeden úžasný snímek, na kterém máma drží ségru jako

rozesmáté miminko v náruči. Taky mi nadiktovala recept na Hopin oblíbený dezert: *trifle* z piškotu, zavařeniny a šlehačky. Potom jí pomocí mikrofonu a ségřina dětského kazetačku namluvila vzkaz. A nakonec si sundala zlatý křížek, který nosívala na krku, a požádala mě, abych ho do truhličky přidala.

„Nebo ho snad chceš ty?“

Nebyla jsem si jistá, jestli ji víc potěší, když projevím zájem, nebo se naopak konejší vědomím, že ho po ní zdědí nejmladší dcerka. A tak křížek skončil v krabici. Jenže Hope si hned všimla, že ho mamka nemá, a ona jí důvody nechtěla vysvětlovat dřív, než to bude bezpodmínečně nutné, proto jsme ho zase vytáhly a truhličku vrátily do skrýše pod postelí. Máma ještě párkrát nadhodila: „Nenapadá tě, co dalšího tam dát? Co třeba nějaké cédéčko? Největší hity od ABBY? Úplně miluje tu písničku, jak ji zpívají děti...“

V jistém ohledu jsem si přála, abychom s tou krabicí nikdy nezačaly, nebo aspoň sáhly po menší, protože těch pár předmětů, co v ní teď chřestilo, představovalo naprosto nedostatečný symbol máminy lásky.

Jedna z mála otázek, které jsem se jí odvážila položit, při šití – jako viktoriánské paničky, zhodnotila máma –, kdy bylo jednodušší mluvit otevřeně, protože jsme v tu chvíli byly obě zaneprázdněné něčím jiným, zněla: Pokud posmrtný život vážně existuje, byla bys tak hodná a našla nějaký způsob, jak mi dát znamení? Abych věděla.

Rozesmálo ji to.

„Nemůžu tě donutit začít věřit, Tess,“ prohlásila. „Takový krok musí udělat každý sám za sebe. Potom už to jde samo.“

„Dobře, ale mohla bys to aspoň zkusit, prosím? Jenom docela maličké znamení?“

„Kdybys do víry vložila tolik invence, kolik věnuješ pochybám...“ povzdechla si tím svým lehce popuzeným způsobem, který používala, kdykoli se snažila zaobalit kritiku tak, aby vyzněla jako lichotka.

Brendan s Kevinem dorazili z opačných konců světa odění do kváder. Brendan, dobře živený a se samolibým vystupováním člověka, kterému se daří, alternoval mezi nadutým vykračováním marnotratného synka

a zmatečným ploužením pod tíhou nevyhnutelné tragédie; Kevin, namakaný elegán ve světle hnědých špičatých oxfordkách a těsných šedých kalhotách z pololesklé látky, pod níž se rýsovala svalnatá lýtka, nepřestával mluvit o problémech – ovšem svých vlastních, ne máminých.

Po návštěvě v hospici je vzal táta do hospody; jejich pozdně večerní přivrávorání v oblaku pivního odéru provázela zvláštní bujarost.

„Jako za starejch časů,“ nechal se slyšet táta, který své syny svíral kolem ramen a melancholicky vzpomínal na radostnou tradici, která by se mu bývala líbila, ale ve skutečnosti nikdy neexistovala.

Do úplného konce jsem s mámou byla jen já. Nevím, jestli si to tak přála, nebo už neměla čas rozloučit se postupně s každým zvlášť. Skoro jako by čekala, až ještě jednou naposledy uvidí všechny svoje děti, a pak už odspěchala pryč. Možná ji napadlo, že se budou její chlapci muset brzy vrátit do práce. Mamka vždycky stavěla zájmy ostatních před svoje vlastní.

Plenta kolem postele dodává falešný pocit soukromí, ve skutečnosti jsme slyšely všechno, co se odehrávalo na druhé straně.

„Myslíte, že mám čas skočit si pro kafe?“ zeptal se Brendan.

Nejspíš bych mu měla být vděčná za mámin poslední úsměv, spiklenecký, jako by říkal: no, slyšíš ho?!

V jedné vteřině tam byla se mnou a vzápětí její oči pohasly.

Myslela jsem, že jsem na její odchod připravená, ale když jsem si uvědomila, že vážně umřela, šokovalo mě to zrovna tak, jako by k tomu došlo úplně bez varování. Tiše jsem seděla a držela ji za ruku, dokud mi nezačalo připadat nesprávné nepodělit se o ni s ostatními.

Všichni tři muži se okamžitě rozvzlykali. Já neplakala. Jejich kocovinové bulení bičovalo můj krunýř otupělosti.

Ani Hope se to nelíbilo. Začala vřeštět, ať přestanou.

„Pšššt!“ okřikla je s ukazovátkem přitisknutým na rty. „Maminka spinká!“

Pobídla jsem ji, aby dala mamce pusy, a pak jsem ji odvedla do nemocničního bufetu na klobásku s hranolky doplněnou – k jejímu nezměrnému údivu – celým pytlíkem gumových medvídků.

Když jsem ji toho večera ukládala ke spánku, zeptala se, v kolik půjdeme zítra za mámou (ve škole se zrovna učili určovat čas), a já jí vysvětlila, že maminka odešla do nebička.

„Proč?“

„Aby se setkala s anděly,“ zaimprovizovala jsem.

„A Ježíšem,“ dodala Hope.

„Přesně tak.“

„A s bábinkou a dědou, princeznou Dianou a matkou Terezou...“ jala se Hope vypočítávat všechny, za koho se s mámou v poslední době společně modlily.

Nikdy jsem nechápala, k čemu je nebe dobré – až teď. Je snad tohle to znamení?

Počkala jsem na náhlé zmlknutí, podle kterého jsem poznala, že Hope usnula, a potom jsem se začala potichoučku plížit ke dveřím.

„Pes?“

„No?“

„Kdy se mamka vrátí?“

Co jsem jí na to měla říct?

„Ona se nevrátí, víš? Ale pořád nás má hrozně moc ráda.“

„A nikdy nepřestane,“ doplnila Hope.

V pokoji byla naprostá tma, já ovšem stejně bezpečně věděla, že nepláče. Pro ni to byl jen prostý, neoddiskutovatelný fakt, protože tak to říkala máma. A bude říkat znovu a znovu na kazetě, kterou jí nahrála.

Z Irska dorazila na pohřeb spousta příbuzných, kteří se nás nikdy neobtěžovali navštívit, dokud máma ještě žila. Sourozenci jí měli za zlé, že v sedmdesátých letech odešla s tátou dolů do Anglie, protože podle místních zvyklostí měla jakožto nejstarší dcera povinnost postarat se o jejich otce poté, co jejich vlastní matka zemřela mladá. Strýčky, tetu, bratrance a sestřenic jsem znala jen zběžně, z popíjení čaje servírovaného v hodo-božovém porcelánu pro hosty v lezavých předních pokojích během nejnudnější části letních prázdnin v Irsku, které naši přezdívali „návštěvní kolečko“. Nikdo z nich Hope jaktěživ neviděl, přesto si všichni nárokovali

právo poplácávat ji po hlavě, vrhat na ni plačtivé pohledy a mačkat ji v objetí, o které vůbec nestála.

„Dost muchlání!“ zahýkala pokaždé a ztuhla.

„Svrážná holčička, jen co je pravda!“ zašvitořila matčina sestra Catriona a hlasitým zlověstným šeptem dodala: „Budeš teď na ni muset dávat dobrý pozor, Tereso, a na sebe taky. Tyhle věci se prý dědí. Hrůza je to a visí to nad námi nad všemi.“

I po mámině smrti se pořád pokoušela svalit na ni vinu.

Nechtěla jsem, aby se Hope zúčastnila samotného obřadu, ale táta s Brendanem se mnou nesouhlasili a Kev se nechal slyšet, že na jeho názor beztak nikdy nikdo nedá, což byl dokonalý způsob, jak se zbavit nutnosti vyslovit ho nahlas. Takže mě přehlasovali. Ačkoli já si byla naprosto jistá, že ani máma by ji tam nechtěla.

„To ti sama řekla?“ dožadoval se táta.

„Ne.“

Další z mnoha otázek, které jsem jí měla položit. Jsem pěkná husa. Měly jsme tolik času a já přesto nesebrala odvalu zeptat se, jaký by si přála pohřeb.

„Tak vidíš,“ uzavřel to.

Po příchodu do obřadní síně se Hope chovala klidně a pohupovala se do rytmu varhaníkovy poněkud pomalejší a značně experimentální interpretace písně „I Have a Dream“ od ABBY. Při zpěvu mámina oblíbeného hymnu „Ó, velký Bože“ stála mezi mnou a tátou. Všichni jsme společně přeříkali otčenáš a Hope se přidala, čímž jsem si nad její hlavou od táty vysloužila významný pohled ve smyslu: *Vidíš, já ti to říkal!*

Mám pocit, že rakve si vlastně ani nevšimla, dokud Brendan nevstal, aby přečetl svou báseň.

Zpětně si říkám, že jsme ho s Kevem měli zadržet. Jenže nás oba dokonale uzemnila představa, že zrovna Brendan napsal básničku, takže nás vůbec nenapadlo požádat ho, jestli bychom si ji mohli přečíst předem. Vlastně jsme se nejspíš cítili trochu provinile, že jsme s nějakou nepřišli sami.

Stačí se podívat na nekrology v regionálních novinách, aby člověk pochopil, že jen proto, že se něco rýmuje, ještě nemusí jít o bůhvíjak hlubokou myšlenku – tak to připadá jenom autorovi. Hopinu pozornost upoutalo dvojverší: „Tys mazala mi koleno ztuhlé, však teď tu ležíš v téhle truhle.“

„V truhle?“ prořízl ticho její hlásek.

„Pšššt!“ okřikl ji táta.

„Mamka je v té truhle, Pes?“

„Teď musíš mlčet, Hope, jsme v kostele.“

Z máminých úst to vždycky zabralo, jenže můj hlas postrádal její přesvědčení.

„Maminka je v nebičku s Ježíšem!“ oznámila Hope.

Otec Michael se k nám připlížil a zašeptal, čímž na ni dýchl oblak smrdutého dechu: „Její tělo je v rakvi, ale její duše vystoupala do nebes.“

Vzápětí už jsem vynášela zmítající se Hope ven a kostelem se linul pronikavý řev. Jak by mohl takhle malý človíček pochopit koncept oddělení těla a duše? Měla jsem dát na své instinkty – pohřeb není místo pro dítě. Já to přece věděla. Ale vůbec nejhorší byl ten pocit, že jsem zklamala mámu.

Venku nás uvítal jeden z těch větrných, pozdně zářijových dní, kdy se po jinak modrém nebi prohání jen hrstka bělostných obláček a stromy teprve chytají lehký měděný nádech; den až příliš krásný na událost tak žalostnou. Hope přestala vřeštět, sotva jsme vyšly z kostela, a začala se mi v náručí mlít, abych ji pustila. Asfalt pod našima nohama byl posetý droboučkými konfetami – růžovými podkovičkami, bílými motýlky, citronově žlutými srdíčky. Hope odskákala pryč. Honila se za suchými listy, které se čas od času snášely ze stromů. Stála jsem a pozorovala ji, v duchu si říkala, že kdyby se jí podařilo jeden polapit, určitě by šlo o mámino znamení. To se ale samozřejmě nestalo. Podzimní listí má ve zvyku ufrknout vám z dosahu právě v okamžiku, kdy už si myslíte, že ho konečně máte, a Hopina schopnost koordinace měla k dokonalosti daleko. Odvedla jsem ji do Mekáče na McFlurry, dřív než se frustrace stačila přelít ve vztek.

Tak se tedy stalo, že jsme přišly o všechny ty banality, které duchovní nejspíš prohlašoval o mámě – jaká byla oddaná matka a manželka a tak dále –, o Charlotte Churchovou pějící z cédéčka křesťanskou píseň i o vlastní spouštění rakve, jehož cílem je poskytnout pozůstalým určitý pocit

zakončení. Občas přemítám, jestli se mi právě proto mamka doteď někdy zjevuje ve snech a já se probouzím s hřejivým pocitem úlevy – já věděla, že to nemůže být pravda! –, než se moje mozkové buňky vzpamatují a vrátí zpátky do reality.

Máma byla mezi lidmi oblíbená a její přátelé zorganizovali na faře smuteční hostinu. Malá kuchyňka u společenského sálu se změnila ve výrobní linku žen v zástěrách produkujících nekonečné talíře sendvičů, slaných koláčků, vdolečků a domácích dortíků, obřích plastových nádob s chipsy a táců vyskládaných pyramidami horkých párků v těstíčku; další dámy obsluhovaly velké kovové várnice s čajem, které se obyčejně používají při vánočních besídkách, a rozlévaly ženám sherry a mužům whisky.

Tíživou atmosféru zanedlouho vystřídala nálada o poznání živější a následovalo vyprávění historek. Mámina sestra Catriona dala k dobru, jak po zprávě o mámině smrti zamířila do pokoje, který jí v jejich rodném domě dřív patřil, a ucítila silný závan parfému. Neříká se snad, že když se lidé vrátí, přinášejí s sebou někdy vůni? Na okamžik prý byla absolutně přesvědčená, že je tam Mary s ní, ale potom si vzpomněla, že do zásuvky nedávno zapojila osvěžovač vzduchu s podzimní vůní, protože se jí zdálo, že to v té momentálně nevyužívané místnosti poněkud páchne zatuchlinou.

Táta každého, kdo byl ochotný poslouchat, oblažoval příběhem, jak se seznámili. Vrátil se tehdy do svého rodného města v Irsku na pohřeb babičky, mámy si všiml na opačném konci místnosti plné lidí, jejich pohledy se setkaly a on v jejich očích spatřil světlo lásky.

To slovní spojení mě přimělo vybavit si její oči těsně předtím, než odešla. Příléhavý popis. Táta občas dokázal překvapit. Člověk se na něj dívá a nedokáže pochopit, co k němu přitahovalo osobu tak jemnou a inteligentní, jako byla máma, a pak to na kratičký okamžik zahlédne.

„Seznámili jsme se na smuteční hostině a teď se na jedný loučíme!“

Jeho závěrečná věta do sebe s postupujícím večerem nacucávala čím dál tím víc plačtivé sebelítosti a lidé ho poplácávali po rameni a pronášeli moudra typu: „To je holt koloběh života, Jíme,“ nebo „Aspoň se můžeš utěšovat spoustou šťastných vzpomínek.“

„Lepší manželku jsem si přát nemohl!“ odpovídal. Byla to pravda, jen jsem v životě neslyšela, že by ji takhle pochválil do očí.

Neřekla bych, že on jí byl stejně báječným mužem, ale máma si nikdy nestěžovala.

„Váš otec toho má moc,“ nebo „Tatínek se musí pořádně ohánět, aby nám vydělal na chleba,“ – tak obyčejně omlouvala skutečnost, že táta trávil víc času v sázkové kanceláři a hospodě než doma. Ne že bychom snad po jeho přítomnosti nějak zvlášť prahli; vždycky ho obklopovala aura neurčité hrozby.

„Za to může pítí, ne on,“ bránila ho dokonce i po té děsivé noci, kdy vyšlo najevo, že Kevovi z peněz na domácnost tajně platila hodiny baletu, a Brendan mu pak musel skočit na záda a kopat ho do holení, aby ho držel zpátky, a já se vyřítila ven na ulici a ječela na sousedy, ať okamžitě zavolají policajty, protože jsem byla přesvědčená, že je tam všechny zabije.

Za soumraku už v sále panovalo téměř večírkové veselí, bujarost v oparu alkoholu a rozjitřených emocí, jakou lze často vidět na svatbách, kam se sjeli rodinní příslušníci, co se dlouho neviděli.

Kev dostrkal piano na pódium a předvedl svoje parádní číslo, irskou baladu „Danny Boy“, kterou v New Yorku nejspíš pravidelně zpíval na den svatého Patrika, jenž je ve Státech dokonce větší událost než ve své domovině. Kevův pěvecký výkon nikdy nedosahoval kvalit jeho tanečního umu, ale zpíval poměrně čistě a jeho vystoupení u publika vyvolalo užaslé ticho následované potleskem a výkřiky – jak by na něj byla maminka hrdá.

„Zaspíváš nám taky, Jime?“ houkl někdo.

„Tak teda jo,“ souhlasil táta po sotva vteřinovém vzpouzení a vyrazil na jeviště, kde se opřel o klavír a za Kevinova hudebního doprovodu zapěl lidovku „I Will Love You“ od The Fureys.

Po tomhle písňovém vyznání lásky nezůstalo jedno oko suché. U mě za to nemohla ani tak slova jako spíš pohled na Keva s tátou pospolu a vědomí, jakou radost by to bývalo udělalo mámě. Hloubavou odmlku po konci songu přerušil překvapivě hlasitý a jasný dětský hlásek, který se mi ozval po boku.

„Halí, belí, koně v zelí a hřibátka v petrželi. A kravěnky jak panenky, šly se koupat do voděnky.“

Z Hopina výrazu a dokonale vzpřímeného recitačního postoje s rukama za zády čišela taková vážnost, že by to, nebyť té dojemnosti, působilo nesmírně komicky.

I ona si za svůj výkon vysloužila potlesk, na rozdíl od bráchy s tátou se ovšem neopájela pozorností shromážděných. Spíš naopak, jako by ji ani nevnímala.

„A co ty, Tereso?“ obrátila se na mě teta Catriona. „Od tebe jsme ještě nic neslyšeli.“

Tady se jí musím zastat – nejspíš se mi jen snažila nabídnout příležitost, ale vyznělo to, jako bych snad odmítala přispět.

„Já zpívat neumím,“ bránila jsem se.

„To vůbec nevádí, Pes,“ ujistila mě Hope. „Každý jsme v něčem dobrí a v něčem zase méně.“

Jako bychom slyšeli mámu. Vystihla ji tak dokonale, že se všichni kromě ní zasmáli.

„Tak dobře. Tohle je mamčina oblíbená báseň,“ spustila jsem a v duchu přitom hloubala, proč mě proboha nenapadlo zařadit ji do průběhu obřadu.

„Jezerní ostrov Innisfree.

Já zvednu se a půjdu, půjdu hned k Innisfree,

tam z haluzí a hlíny chýši si postavím,

abych byl sám jen s úlem, políčkem fazolí

a se včelím rojem bzučavým.

Tam najdu trochu míru, kane mír po kapkách...“

Recitovala jsem pomalu a vyrovnaně, aby se mi neroztřásl hlas, aby na mě máma mohla být hrdá, a přitom jsem přemítala, jestli její obliba právě téhle básně naznačuje, že tajně toužila po klidu a samotě daleko od věčně hlučného chaosu naší rodiny. Pozorovala jsem tváře přátel a příbuzných a napadlo mě, že podle nich si tak nejspíš představovala nebe. Pomáhalo to alespoň trochu zmírnit pocit nespravedlnosti. Asi proto se mluví o útěšné roli poezie.

Když jsem domluvila, rozhostilo se ticho.

„Čas jít na kutě, Hope,“ využila jsem šance rozloučit se dřív, než se znovu rozezní nevyhnutelný zpěv přiřizovaný dalším pitím, které jen zvyšuje pravděpodobnost, že se atmosféra jediným slovem změní z přátelského souznění v opilecké dotčení.

Při koupání ségry jsem si v rohu okna všimla motýla. Jeden z těch bílých, co mají na každém křídle malý černý puntík. Bělásek zelný.

„Chce ven,“ prohlásila Hope.

Bezmyšlenkovitě jsem otevřela okno a motýlek vylétl do soumráčného světa.

Teprve když jsem si klekla zpátky k vaně a začala Hope masírovat vlasy šamponem, napadlo mě zamyslet se, jak se asi dostal dovnitř. Vzadu na zahradě nám rostla komule, která v létě motýly neodolatelně lákala, ale ti byli obvykle oranžoví a v domě jsem je nikdy předtím neviděla. Není na ně beztak trochu pozdě? Možná sem vlétl, aby se zahřál?

Nebo šlo snad o znamení, o které jsem mámu prosila – a já ho jen vypustila do ledové noci?

Následující ráno, když táta ještě chrněl nahore a Hope se dívala na *Teletubbies*, se cestou z hotelu zastavil Brendan a informoval mě, že Kevin už se sbalil a odjel na letiště.

Na faře se včera, pár hodin potom, co jsme s Hope odešly, odehrála šílená scéna. Kevin sebral odvalu a veřejně oznámil, že Shaun – muž, s nímž se na hotelu dělil o pokoj – ve skutečnosti není kolega, jenž s ním do Evropy přijel na obchodní jednání, ale už dva roky jeho životní partner. Partner, křičel prý plačtivě, kterého nemůžu rodině představit ani na pohřbu vlastní matky! Kevinova homosexuální orientace nás s Brendanem nijak zvlášť nepřekvapila (a upřímně řečeno, myslím, že ani otce, který jeho tančení vždycky považoval za krajně podezřelé), ale otevřeně to deklarovat na zádušní hostině, prohlásil Brendan – no, to se prostě nedělá, že jo?

Táta – teď rovnou dvojnásobně lítostínský chudáček – pak před otcem Michaellem skuhral: „V jedinej den jsem přišel o ženu i o syna!“

Čímž Kevinovi na oplátku zavdal záminku pustit se do vyjmenovávání veškerých křivd, které otci od puberty vyčítá. Situaci paradoxně zachránil Shaun. Poté, co si v telefonu vyslechl Kevinovy hašteřivé výčitky, naskočil do taxíku a odlífoval svého drahého zpátky do hotelu.

Vypadal jako slušný chlap, zhodnotil ho Brendan.

Později mě napadlo, jestli si tím Kevin náhodou, ať už vědomě nebo

podvědomě, nevytvořil cestičku k dramatickému odchodu – vždycky byl přehnaně teatrální –, aby se vyvlékl ze závazků vůči rodině. Ale možná ho prostě, stejně jako Brendana, nikdy ani nenapadlo zamyslet se nad tím, že jsme ve skutečnosti tři, kdo má sotva pětiletou sestru a otce pijana.

„Chtěla jsem s tebou mluvit o tom, co teď bude s Hope,“ pokusila jsem se na to zavést řeč.

„Přenesete se přes to rychleji, než bys čekala,“ uklidňoval mě Brendan. „Děti už jsou takové.“

Sám měl dvě malé, takže o těchhle věcech něco věděl. Navíc žil na druhém konci světa. Co jsem vlastně čekala, že udělá? Přesto by bylo hezké, kdyby se někdo aspoň zajímal, jestli to zvládám já.

Zrušení rezervace na koleji jsem nechala na poslední chvíli. Ne proto, že bych snad zapoměla nebo se nechala rozptýlit okolnostmi, ale protože jsem doufala v nějaký zázrak.

Počkala jsem, dokud táta s Hope nepovezou Brendana na letiště a já nezůstanu doma sama.

Referentka byla dost strohá. „To jste si tedy vzpomněla brzy.“

„Umřela mi maminka a já měla dost práce s přípravami pohřbu,“ vysvětlila jsem.

„Ach tak. To mě mrzí.“

Zatím jsem nepřišla na to, jak na vyjádření soustrasti reagovat. „To nic“ se nehodilo; „Mě taky“ znělo neomaleně.

„Není to vaše vina,“ hlesla jsem. Ani to nebylo ono.

Trapné ticho.

„Obávám se, že zálohu bychom vám mohli vrátit jen v případě, že se nám podaří najít náhradníka, který by se za vás do pokoje nastěhoval,“ přerušila nakonec mlčení. „Což je ovšem v tuto chvíli bohužel dost nepravděpodobné. Pokud by se situace změnila, samozřejmě vás okamžitě uvědomím.“

„Děkuju.“

Položila jsem sluchátko a tehdy přišly slzy. Vlny a vlny bouřlivého vzlykání. To zní dost sobecky, co? Ale nebyl to konec jen mého snu, ale i mámina – moje vysokoškolské studium bylo naším společným projektem.

Nevím, jak dlouho jsem brečela schoulená v kuchyni, která teď bez ní působila tak pustě a bezútěšně, ale když jsem se později konečně sebrala, uvědomila jsem si, že zírám na malovaný talíř s nápisem *Dnešek je první den zbytku tvého života*.

V knihách o truchlení se píše, že to nejhorší, co můžete provést malému děcku, které přišlo o rodiče, je cokoli měnit. Člověk by čekal, že mu nový začátek nebo změna prostředí pomůže, ale opak je prý pravdou. Dítě už si prožilo zvrátů dost a teď potřebuje hlavně stabilitu. Tak nějak asi brala Hope ten talíř.

Schovala jsem ho do skříňky, ale ona si toho okamžitě všimla a trvala na tom, abych ho vrátila na původní místo. A tak zůstal na upomínkové polici. Někdy mě rozlítostnil, jindy deprimoval a občas jsem při pohledu na něj cítila takový vztek, že jsem s ním měla sto chutí třísknout o podlahu. Podle chytrých knížek se právě takhle projevují jednotlivé fáze žalu.

GUS

Člověk může těžko vypadat jako frajer, když mu za zády cupitá matka s náručí plnou propriet nakoupených do studentských začátků: ozdobné polštářky, lékárníčka, stojánek na tužky a záchodová štetka v keramické nádobce.

Jakmile byl můj nový majetek konečně vyskládán na kupičku uprostřed pokoje, všichni tři jsme chvíli mlčky stáli a nevěděli, co si říct. Byl to jen malý pokojík vybavený jednolůžkem, vestavnou skříní a psacím stolem, předposlední v řadě téměř identických kamrlíků, které s dveřmi dokořán čekaly na své nové obyvatele. Nacházel se v druhém patře čtyřpodlažní budovy, takže nenabízel takový výhled jako vzorové pokoje v brožuře, ale zato byl až vzadu, dál od silnice. S tátou jsme postávali u okna a dívali se ven do koruny dvojice mohutných stromů, jejichž listí právě začínalo hnědnout.

„Aspoň nejsi v přízemí,“ poznamenala máma. „Tak pojd', trochu tě tu zabydlíme, co ty na to?“

Mezi mnou a otcem proběhla vzácná chvílka porozumění.

„Předpokládám, že Angus by si pokoj rád zařídil podle svého,“ nechal se slyšet a matku jemně, ale rázně zatahal za ruku.

„No jistě!“ Oči se jí najednou zalily slzami, když jí došlo, že čas loučení nastal dřív, než čekala. „Neměli bychom ho vzít na oběd?“

Cílová rovinka se mi opět vzdalovala. Neměl jsem sebemenší radost z představy bůhvíjak dlouhého plahočení po okolí, prohlížení vystavených jídelních lístků před restauracemi, a navíc nutnosti přetřpět, jak táta jako obvykle vytáhne brýle a začne názvy pokrmů předčítat nahlas. Ale nic jsem neřekl. Vydržet ještě pár hodin trapnosti je pořád lepší, než se teď překotně rozloučit a následně bojovat s neustále dorážejícím pocitem provinilosti, že jsem se nezachoval, jak se sluší a patří.

Táta mrkl na hodinky. „Zbývá nám už jenom dvacet minut parkování zdarma.“ Auto stálo v podzemní garáži supermarketu Sainsbury's.

„Tak dobře.“ Máma se vytáhla na špičky a dala mi pusu na tvář, pak si mě na okamžik přidržela na délku natažených paží a pozorně si mě prohlížela, jako by mě hodnotila. Což ve mně jako obyčejně zanechalo dojem, že jsem byl shledán mírně nedostatečným.

Za jejími zády jsem si všiml holky s růžovými vlasy a batohem na zádech. Zastavila se před mým pokojem, podívala se napřed na mě, potom na číslo na dveřích a nakonec na list papíru v ruce a až pak pokračovala v cestě.

Čekal jsem, že si se mnou táta potřeše rukou, jako to dělává se svými golfovými kumpány, ale on zničehonic odkudsi vytasil oranžovou igelitku. „Na parkování zdarma musíš nakoupit aspoň za pět liber...“

V tašce se ukrývala láhev šampaňského.

„Ale to je...“ Mnohem dražší než pět liber, chystal jsem se dodat. Jak jinak. „... od tebe nesmírně milé!“

„Nevyzunkni to všechno najednou!“

Při pohledu na to, jak se nadšeně zubí, že mu překvápko vyšlo, jsem si najednou vzpomněl, že nebýval vždycky tak vážný a zasmušilý.

Společně jsme sešli dolů do vestibulu.

„Klíče máš?“

„Jo!“

„Začíná ti teď nový život,“ vydechla máma. Odmlčela se a já věděl, že přemýšlí o Rossově životě, který naopak předčasně skončil.

„Koukej se snažit!“ zapřísahal mě otec.

„Jinou možnost stejně nemám!“ odpověděl jsem. Zdálo se, že ho to potěšilo.

Díval jsem se za jejich vzdalujícími se zády; mámin velbloudí kabát a tátův blejzr dávaly na pozadí městského graffiti jasně najevo, k jaké společenské vrstvě patří. Vrátil jsem se nahoru do pokoje a do srdce se mi vkradla podivná prázdnota. Doufal jsem, že jen co se vymaním z dusivé tísně rodinného truchlení, budu si moct konečně vybudovat novou identitu, ale teď jsem si k vlastnímu překvapení připadal v nitru úplně dutý.

Ta holka s růžovými vlasy si zrovna na vedlejší dveře izolepou připevňovala cedulku, na které stálo *Nashin pokoj* vyvedené velkým rozmáchlým písmem.

„Docela králíkárna, co?“ prohodila a rozrazila dveře svého pokoje. Oproti tomu mému měl jedno okno navíc, protože byl rohový. Už si stihla pověsit zvonkohru s maličkými zrcátky, která odrážela slabé paprsky podzimního slunce a na zašlém béžovém koberci vytvářela třepotavý motiv.

„Mám štígro,“ oznámila mi. „A to jsem ještě včera neměla kde bydlet! Někdo to na poslední chvíli vzdal. Mimochodem, já jsem Nash. To je zkráceně Natasha.“

Kývl jsem bradou k cedulce na dveřích.

„No jo vlastně!“ Dramaticky pohodila růžovou hřívou a mě napadlo, jestli náhodou nečeká, že netradiční odstín nějak okomentuju.

„Angus,“ představil jsem se.

„To jako fakt?“

Vážně je to tak legrační?

„Zní to dost skotsky,“ dodala. Nejspíš tím chtěla naznačit, že u mě postrádá příslušný přízvuk.

„Otec je původem Skot.“

„A jak ti mám říkat?“

Angus očividně neobstál.

Na škole jsme se oslovovali příjmením. Já jsem Macdonald, což spolužáci zkracovali na Maca, případně si z toho udělali „farmáře“. S tím jsem se jí ovšem svěřovat nehodlal.

„Co takhle Gus?“ navrhla. Tak mi ještě nikdy nikdo neříkal. Docela se mi to zamlouvalo. Moje nová identita právě dostala své vlastní jméno.

„Paráda,“ vyhrkl jsem bleskově a napřáhl ruku, abychom to stvrdili potřesením.

„Kolik měříš?“

Lidé jsou přesvědčení, že je ta otázka v naprostém pořádku, ačkoli zeptat se tlustocha na váhu, dokonce i prcka na výšku by je v životě nenapadlo.

„Sto třiadevadesát.“ Mě žádný vhodný dotaz nenapadal.

„Nabídla bych ti kafe,“ prohodila Nash. „Kdybych teda nějaký měla.“

„Piješ šampus?“ vyjelo ze mě bezmyšlenkovitě.

„Pěkně absurdní otázka!“

Otec by se zhrozil, kdyby věděl, že jsem láhev otevřel už před šestou večerní a bublinky popíjel zteplalé z porcelánových hrnečků, které mi i s dřevěným stojánkem pořídila matka, ale šampaňské díky tomu chutnalo ještě lépe.

„To je tak božsky dekadentní, drahoušku!“ zavrnila Nash.

Trochu mi připomínala Sally Bowlesovou v *Kabaretu*. Ne že by se ve volné šustákové kombinéze a plátěných kečkách bez tkaniček nějak zvlášť podobala Lize Minnelliové, ale vyzářovala z ní stejná nesmělá excentričnost. Hlavou mi probleskla myšlenka, jestli mě snad nedejbože nebere jako toho nevinného – možná homosexuálního? – mladíka, který se čerstvě přistěhoval do velkoměsta a ve filmu ho ztvárnil Michael York.

„Co studuješ?“ zeptal jsem se a hned se bolestně zašklebil nad trapnou prozaičností svých konverzačních témat.

„Hádej!“ Nash se natáhla na postel, kterou už si stačila povléknout černým prostěradlem a rudým ložním prádlem. Stěnu nad její hlavou zdobil plakát Che Guevary.

„Politologii?“

Zatvářila se překvapeně.

„Anglickou literaturu a divadlo.“ Pozorně si mě prohlédla. „Psychologie?“

Polichotilo mi, že působím jako student psychologie. To se mi líbilo. „Medicína.“

„Jéje, to musíš být chytřej, co?“

„Nijak zvlášť.“

„Chci se stát herečkou,“ oznámila mi.

A já – snad abych působil trochu tajemně – vyrukoval s: „Já ještě nevím, čím chci být.“

Zasmála se.

„Co je?“

„Budeš přece doktor, ne!“

Slyšet to z úst člověka, kterého jsem potkal teprve před chvílíčkou, teď na samém začátku své nové identity, mě deprimovalo; ta nevyhnutelnost mi připadala děsivá.

Nalil jsem si zbytek šampáňa a kopl ho do sebe jako limonádu.

„Neměli bysme se najíst?“ navrhla Nash, najednou v roli té strážlivější a rozumnější.

Nejbližší restaurace byla řecká. Před šestou nevařili, ale číšník nám nabídl, že se zatím můžeme posadit a dát si něco k pití. Nash, která na rozdíl ode mě v Řecku byla, se nechala slyšet, že bychom si měli objednat retsinu. Nakyslá borovicová chuť mi připomínala odér ve školních sprchách po návštěvě uklízečky.

Nash byla pěkně přímočará. „Kohos volil?“

Oba jsme se narodili v roce 1979, což znamenalo, že jsme patřili k thatcherovské generaci a za celý svůj stávající život jsme neznali nic jiného než vládu konzervativců – tedy až do května toho roku, kdy v Británii nastala obrovská politická revoluce: volby poprvé za osmnáct let vyhrála opozice, reformování „noví labouristé“ Tonyho Blaira.

„Já na politiku moc nejsem,“ pokoušel jsem se vyhnout odpovědi, protože jsem ve skutečnosti nevolil.

„Takže seš konzervavec,“ zabručela Nash. „Když nejsi ochotný pohnout prstem pro změnu statu quo...“

Tímhle způsobem jsem nad tím nikdy neuvažoval. Byl jsem vychován ve víře, že ptát se na něčí politické názory není slušné.

„Fotbal, nebo ragby?“ vypálila.

„Fotbal a běh.“

„Aha, kluk z druhořadý soukromý školy, kterej nezapadal mezi vrstevníky,“ vydedukovala z toho, roztáhla ubrousek a mávla jím na číšníka, který právě prostíral velký stůl.

Vytřeštil jsem oči. Její charakterizace byla naprosto přesná.

„Vsadím se, že je tvůj táta doktor.“

„Zubař.“

„Jo tak neúspěšnej doktor! To je ještě horší!“

Až do té chvíle mě nikdy nenapadlo, že by se za tátovým přáním mít z obou synů lékaře mohla skrývat jeho vlastní nenaplněná ctižádost. Že by vážně sám nebyl dost dobrý? Je Nash extrémně bystrá, nebo jenom extrémně nezdvořilá?

„Co si dáme?“ zeptala se s pohledem zabořeným do jídelního lístku.

„Mimochodem, jsem vegetariánka.“ Každá osobní informace, se kterou se mi svěřila, zněla jako výzva; jako by čekala, že se s ní začnu hádat.

Kromě pokrmu jménem musaka – zcela zaměnitelného se všemi ostatními blafy z mletého masa, které nám servírovali ve škole – jsem ještě žádné řecké jídlo nezkusil, a tak jsem ji nechal vybrat. Číšníci nám přinesli záplavu malých talířků s olejnatými dipy, plátky grilovaného gumového sýra a košíky teplé pity, které mi příjemně naplnily žaludek, nasály borovicový ocas retsiny a dovolily kývnout na karafu stolního červeného.

Moje vzpomínky na zbytek večera jsou poněkud mlhavé. Víím, že došlo na špičkování, smích i pláč. Dozvěděl jsem se, že jsou Nashini rodiče rozvedení, otec se už potřetí oženil a matka žije se ženou. Nash měla spousty nevlastních sourozenců rozptýlených po celém světě. O tátovi mluvila jako o „tom parchantovi“, ale bylo očividné, že ve skutečnosti touží po jeho lásce. Ohromně se mi ulevilo, když jsem si uvědomil, že i tahle mladá žena, která na první pohled působila nesmírně sofistikovaně, si je v hloubi duše nejistá.

„Co tvoje rodina?“ chtěla vědět.

„Nestojí za řeč.“

„Ó, jak mysteriózní!“

„Spíš jen nudné.“

„Sourozenci?“

Vteřiny ubíhaly.

Viděl jsem Rosse, jak se na mě v husté vánici otáčí, bělostný chrup, oči ukryté za lyžařskými zrcadlovkami.

„Ne,“ zavrtěl jsem hlavou.

Vlastně to není lež, Rossi.

„Podívej,“ dodal jsem bleskově, „nestojím o to, aby mě definoval můj původ nebo rodiče. Doma i ve škole jsem si vždycky připadal jako outsider a teď mám konečně svobodu být tím, kým doopravdy jsem.“

„A to...?“ zajímala se.

„Nemám tušení.“

Moji bezradnost si mylně vyložila coby ostrovtip.

Druhý den ráno jsem se probudil oblečený, ale cítil jsem se skvěle, s myslí téměř nezvykle průzračnou. Alespoň dokud jsem se nepokusil vstát. Tehdy jsem zjistil, že mi lebku vyměnili za tvrdou ocelovou bednu, která mi i při tom nejnepatrnějším pohybu prudce naráží do mozkové hmoty. Zvážil jsem svoje možnosti: buď si zalezu zpátky pod peřinu, nebo půjdu zbytkový alkohol vyběhat.

Z hromady zatím nevybalených věcí uprostřed pokoje jsem vyhrabal sportovní tašku a natáhl si šortky a tenisky. Po chvilce zděšeného pátrání po klíči jsem si všiml, že jsem ho při zamykání inteligentně nechal zevnitř v zámku, ačkoli jsem si nic takového nepamatoval. Vlastně jsem si vůbec nedokázal vybavit, jak jsem se dostal zpátky, ale sotva jsem vyšel ven do deště a pustil se do pomalého běhu, začal se mi před vnitřním zrakem sám od sebe odvíjet film včerejšího večera, čas od času zamrzl na obzvlášť palčivě trapném záběru. Vážně se mi vlasy zamotaly do umělohmotné révy rozvěšené po stropě řecké restaurace, když jsem vstával na záchod? Fakt jsme rozbíjeli talíře a zběsile křepčili v kruhu s nějakými neznámými svatebčany?

Městské chodníky byly kluzké špinavou vodnatou břechkou, která se mi rozstříkovala po lýtkách a vpíjela se do síťoviny bílých běžeckých bot, ale déšť byl příjemně chladivý a očištný, lepil mi vlasy k hlavě, a když jsem zaklonil hlavu, řinul se dolů po tváři.

Prázdnotu ulic narušovaly jen příležitostné autobusy čvachtající kalužemi. Neměl jsem tušení, kam vlastně běžím; na rušné křižovatce jsem se rozhodl zabočit vlevo do lepší čtvrti, kde jsem minul řadu realitních kanceláří, hospodu s letní zahrádkou a košíky polámaných červených muškátů zmítaných vlhkým větrem a trafikou, která právě otvírala. Vešel jsem dovnitř a vyhledal si svou současnou polohu na mapě. Měl jsem za sebou tři strany čtvercové trasy; moje kolej se nacházela necelý kilometr a půl odsud. Koupil jsem láhev mléka a vyrazil nazpátek. Déšť začínal slábnout, kocovina se rozplynula.

V pánských sprchách se právě ostentativně utíral nějaký rozložitý drsnák, zrovna jako to dělávali ragbisti u nás na škole, aby ostatním poskytl příležitost pořádně si prohlédnout velikost jejich svalů a ptáků.

Kluk sklopil oči k mým zabláceným lýtkům.

„Včera jsem se zrubal. Byl jsem to vyběhat,“ prohodil jsem a viděl, jak jsem v jeho očích okamžitě stoupl.

Po návratu do pokoje jsem v krabici s nápisem *Kuchyňské potřeby* objevil zbrusu novou rychlovarnou konvici spolu s velkou sklenicí kvalitní instantní kávy, obří pikslou smetany v prášku a několika konzervami fazolí v tomatě. Máma myslela na všechno; teď jsem zalitoval neochoty přijmout nabízenou pomoc s vybalováním a zabydlováním.

Obtěžkaný dvěma hrnky kávy jsem se zrovna chystal kopnout do Nashiných dveří, když vtom mi hlavou bleskla další vzpomínka.

My jsme se líbali? Jo. Přímo tady, před jejím pokojem. Napřed jen nasmělá pusa, potom francouzáky a nakonec se mě s přivřenýma očima zeptala, jestli chci jít dál. Bylo jasné, co mi nabízí, ale já zamumlal něco v tom smyslu, že to asi není moc dobrý nápad.

Nebyla můj typ. Až do té chvíle jsem ani nevěděl, že nějaký mám.

Hodil jsem do sebe obě kafe a zamířil na úvodní přednášku pro nové mediky.

Ve skupince zatím neznámých lidí shromážděných před posluchárnou to bzučelo nervozitou přehlušenou výbuchem smíchu, když student stojící hned u masivních dřevěných dveří zkusil kliku a zjistil, že je otevřeno.

„Váš první krůček na cestě k nezávislosti,“ zahučel sarkasticky profesor za katedrou, když jsme se obezřetně vydali na místa a nenápadně přitom jeden po druhém pokukovali, abychom zjistili, jestli si ostatní sundávají bundy a vytahují zápisníky.

Mezi budoucími spolužáky jsem zahlédl pár povědomých tváří, které jsem potkal už při ústní zkoušce. Obrýlený chlapec mi věčně oplatil kývnutí na pozdrav; dívka s šátkem na hlavě stydlivě uhnula pohledem.

„Kdo podle tebe omdlí? Při prvním setkání s mrtvolou se prý vždycky někdo najde...“ zašeptal kluk vedle mě.

Namířil jsem ukazováček na lesklé blondaté mikádo holky přímo před sebou. Najednou se otočila, jako by ten nepatrný pohyb nějak vycítila. Byla klasicky krásná, taková typická „anglická růže“: porcelánová pleť, červená líčka, kulatý obličej. Její oči se na okamžik vpily do mých a já cítil, jak rudnu.

Jmenovala se Lucy, jak jsme se s mým sousedem dozvěděli, když jsme o přestávce zamířili do kantýny na kafe a skončili s ní u stolu. On se jmenoval Toby.

Kdybych tehdy k posluchárně dorazil o chvilku později nebo nezačínal novou řadu sedadel a místo toho se vecpal na konec té předchozí, nejspíš bych studentská léta strávil s někým jiným. Nebo to tak nefunguje? Bylo nám snad s Lucy souzené, abychom se potkali a zašli spolu na kávu? Kdybych si býval přisedl k Jonathanovi – tomu brýlatému klukovi z ústní zkoušky –, zasvětil bych vysokoškolské roky šachu a po promoci se stal proslulým onkologem jako on? Věříme, že si přátele vybíráme sami, ale možná je to vždycky jen otázka náhody.

Na pitevnu nás zavedli hned v prvním týdnu. Nejspíš ve snaze odbýt si to co nejdřív. Venku na chodbě se všichni hlasitě bavili, ale sotva jsme vpochodovali dovnitř, rozhostilo se ticho. Ve vzduchu visel těžký přikrov chemikálií.

Snažil jsem se na první setkání se smrtí předem připravit tím, že jsem si představoval nejrůznější tváře, které by se přede mnou mohly objevit, až pytel otevřou. Jenže moje fantazie kreslila samé starce; tohle byl mladý muž, s půlkou obličeje zohyzděnou od nárazu na chodník, když do kola, na kterém seděl, při odbočování najel nákladák.

Toby vedle mě omdlel. Pomohl jsem ho vynést na chodbu, kde jsme ho položili na podlahu a nohy mu zvedli na židli, a pak jsem u něj zůstal a předstíral, že mně vůbec nic není a jen na něj dohlížím, dokud neprohlásil, že je připravený vrátit se dovnitř. Tou dobou už se ostatní studenti dotkli těla a vyučující jim stačil předvést, kudy se při chirurgických zákrocích získává přístup k orgánům. Profesor nás ujistil, že vlastní výuka anatomie začne teprve v druhém semestru, takže dostaneme ještě několik příležitostí, abychom se s tím zážitkem srovnali.

„Jsi v pořádku?“ zeptala se mě později při čekání v menze Lucy.

V její tváři bylo patrné znepokojení a já přemítal, jestli si předtím všimla, jak mě pitva vykojela. Byla tak milá a půvabná, že jsem byl na kratičký okamžik v pokušení povědět jí o Rossovi a cynicky se ji tím pokusit přimět,

aby mě měla radši než Tobyho. Ale nakonec jsem to neudělal, protože bych nesnesl pomyslení, že ke mně budou noví kamarádi přistupovat se soucitem nebo kvůli mně některé výrazy vyřadí ze slovníku.

Celý život jsem strávil v tvém stínu, Rossi. Dál už to dělat nehodlám.

5

Prosinec 1997

TESS

Ve svém prvním divadelním představení na vánoční besídce ztvárnila Hope oslíka. Nikdo už se ani neodvažoval doufat, že se toho vážně ujme po tom tyátru, který předvedla, když jí paní učitelka odmítla svěřit roli anděla. Upřímně řečeno jsem sama moc nechápala, proč by ho nemohla hrát, beztak už jich tam byla spousta, ale paní Maddenová prohlásila, že Hope neprospívá, jak jí každý neustále ve všem ustupuje. A v jednom se jí musím zastat: podle mě nešlo o to, že by snad Hope nevypadala jako anděl nebo by ho nedokázala zahrát - myslím, že třídní už byla prostě jen unavená z toho věčného vpytávání.

Pro Hope představovaly Vánoce neproniknutelnou záhadu.

„Mamka je s těmi anděly *Páně*?“ zptala se třeba a poslední slovo protáhla, jako by nad nimi vzdychala úžasem. Nebo: „Ta Panenka Maria vypadá úplně stejně jako Madona.“

„To proto, že je to jedna a ta samá osoba.“

„Ale proč panenka, když je člověk?“

„To se jen tak říká.“

Z lepenky jsem jí vyrobila masku oslíka, kdyby snad změnila názor, a když ji pak na generální zkoušce paní Maddenová v posledním pokusu zapojit ji do celotřídní aktivity upozornila, že ten maličký oslík je s výjimkou Ježíška jediný, komu je věnovaná celá koleda, rozhodla se Hope, že se v představení přece jen objeví. Svou roli brala tak vážně, že se na jeviště přihnala po čtyřech, a nesmírně ji rozhořčilo, když se zbytek dětí pustil do zpěvu její písničky. Nakonec jsme dospěli ke kompromisu: první sloku zazpívá sama a ostatní se přidají na refrén.

Hope se z lavičky účastnila tolika zkoušek, že přesně věděla, kde má každý z účinkujících svoje místo. Bylo slyšet, jak mezi slokami napomíná velblouda, že stojí špatně. Pár mamínek mi po vystoupení přišlo říct, jak

by byla naše máma hrdá; jejich úporné úsměvy naznačovaly, že to pro tenkrát nechají plavat.

Hope nebyla zrovna oblíbená, dokonce ani u vrstevníků. Člověk by si myslel, že čtyř- a pětileté děti jsou na takové rozlišování ještě malé, ale nejsou. Kdykoli jsem měla o přestávkách službu na hřišti, byla jsem nucená bezmocně sledovat, jak moje sestřička úplně sama odhodlaně utíká podél čar na asfaltu za nějakým vlastním neviditelným cílem; nezbylo mi než se v duchu modlit, aby jí některý ze spolužáků nabídl kamarádství. Hope jako by to vůbec nevnímala, zato mně to lámalo srdce.

Když jsem se o její osamělosti zmínila před tátou, jen vyrukoval se svým obvyklým závěrem: Hope je rozmazlená a zhýčkaná, stačí, aby ji lidé nechali na pokoji, a ona už se srovná sama. Vůbec nepochopil, že potíže je právě v tom, že ji lidé na pokoji nechávají až příliš. Jenže s ním se zkrátka diskutovat nedalo.

Brendan volal z Austrálie co čtrnáct dní, ale ani on mi zrovna moc nepomohl, když jsem se mu s obavami o Hope svěřila.

„Taky bys byla osamělá, kdybys v pěti letech přišla o maminku,“ prohlásil. „Zbytečně se nervuješ!“

„Taky by ses nervalo, kdyby ti v osmnácti zničehonic spadla do klína zodpovědnost za pětiletou sestru,“ toužila jsem mu odpovědět. Ale to by bylo dětinské.

V poslední den před vánočními prázdninami si mě paní Corcoranová o polední přestávce předvolala do ředitelny. Při čekání na tvrdé židli před její kanceláří jsem byla přesvědčená, že se mě chystá varovat ohledně Hopina chování nebo něco ještě horšího, ale když mě pak konečně přijala, bylo to proto, aby mi oznámila, že se škola chystá uveřejnit inzerát na pedagogického asistenta – pokud bych ovšem o místo stála já, je moje.

Mluvila o tom jako o „oboustranně výhodném uspořádání“.

„Aspoň za tu dřinu konečně dostaneš zapláceno,“ poznamenala na to konto Doll při sledování *Samotáře v Seattlu*. Navykla si k nám chodit každý pátek večer, když byl táta v hospodě, s donáškovým jídlem a filmem

na videu. Obyčejně vybrala nějakou romantiku, abychom si mohly pěkně poplakat. „Beztak je to, jenom dokud si Hope nezvykne,“ dodala.

Tuhle větu jsme používali všichni a často. Až si Hope zvykne – jako by šlo o pouhou dočasnou záležitost. Z veřejné knihovny jsem si nosila knihy ze seznamu doporučené literatury u mého oboru, abych nebyla moc pozadu, kdyby mi snad nějaký zázrak umožnil na vysokou nastoupit.

Nejspíš jsem tak trochu čekala, že mi bude Doll asistentskou pozici rozmlouvat, ale obě jsme věděly, že ve skutečnosti nemám na výběr. Táta musel chodit do práce a o Hope se tedy starat nemohl, i kdyby měl nakrásně schopnosti a touhu pečovat o malé děcko. A ostatní možnosti byly nemyslitelné.

„Vím, jak ses na vejšku těšila, takže mě to mrzí za tebe, ale musím říct, že za sebe mám radost,“ prohlásila Doll a nabídla si kousek pizzy. „Znamená to, že jsem dobrá kámoška, nebo děsně sobecká koza?“

„To druhé, samozřejmě,“ odpověděla jsem s trpkým uchichtnutím.

Pak jsme chvíli jen mlčky koukaly na televizi.

„Věříš na ,toho pravého‘?“ přerušila nakonec ticho Doll.

„Záleží na tom, co přesně tím myslíš,“ zabručela jsem neúmyslně hrubým hlasem, jaký máte, když se vši silou pokoušíte zadržovat slzy. Ne kvůli romantickému snímku na obrazovce, který jsem skoro nevnímala, ale protože mi celá ta záležitost se zaměstnáním ve škole připadala jako definitivní potvrzení skutečnosti, že v nejbližší budoucnosti zůstanu trčet tady.

„Že je někde tam venku jedna osoba, která je ti souzená.“

„To zní dost nepravděpodobně, nezdá se ti?“

„Proč?“ obrátila se na mě a přitom se pokoušela ladně pozřít nekonečnou šňůru mozzarely.

„V celém lidstvu jenom jeden jediný člověk určený přímo pro tebe – co když žije třeba někde v Amazonii, mluví akorát arabsky nebo tak něco? A jak bys vůbec kdy zjistila, jestli je to vážně on? Protože kdybys byla přesvědčená, že je tvůj partner ,ten pravý‘ a on jím ve skutečnosti nebyl, vlastně bys nevědomky vzdala šanci setkat se s tím opravdovým...“

„Jo? A co pan Darcy?“

Jako tehdy každý jsme byly i my platonicky zamilované do Colina Firtha v seriálové adaptaci *Pýchy a předsudku*.